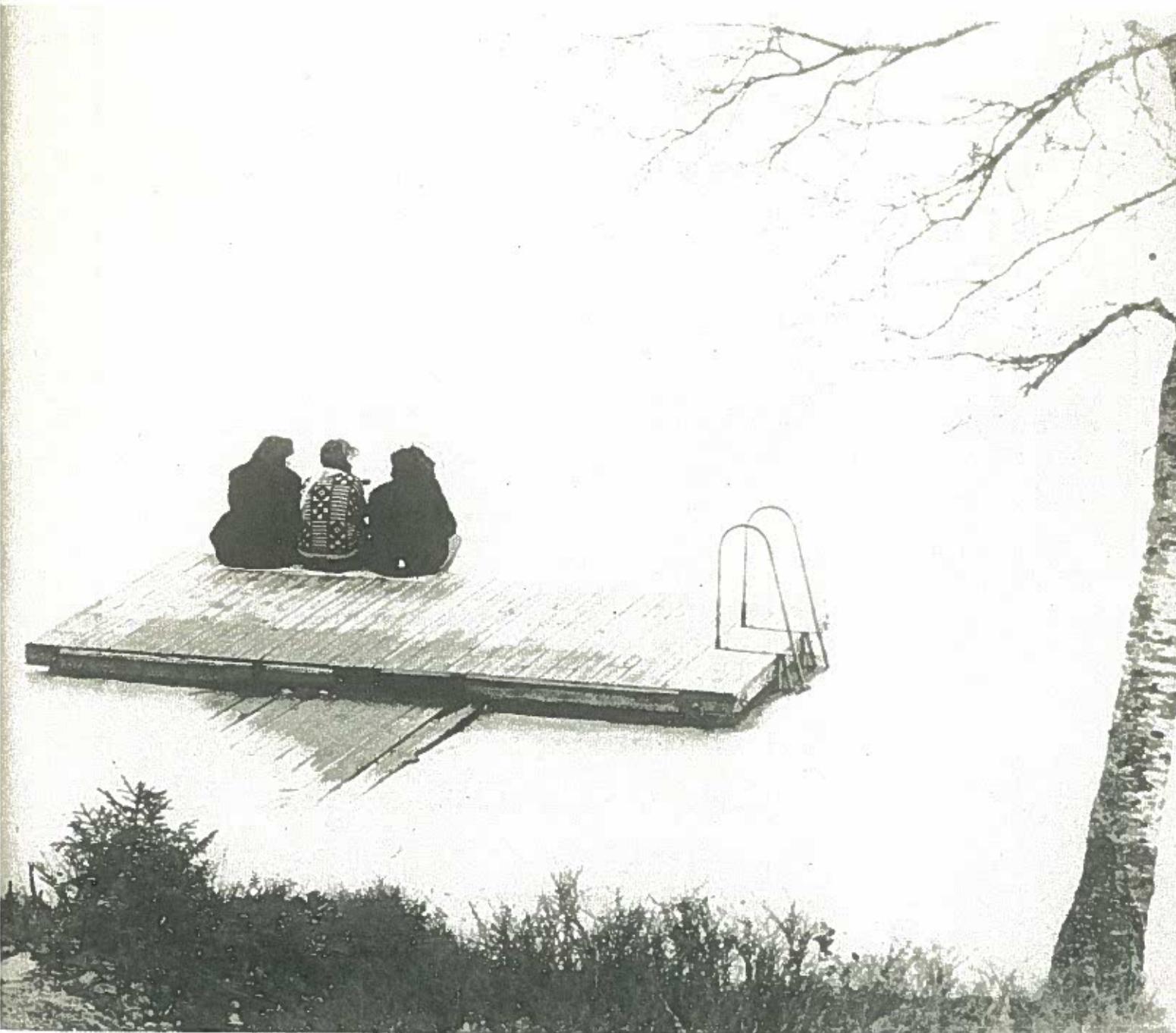

OBSERVATOR

ARKU

2:89

DEN ANNEN SIDE

L e d e r

Observator
2 - 89

26. ARGANG

Utgitt av FREDRIK, Studentgruppa i Sosialøkonomenes Forening, med støtte fra KULTURSTYRET i Studentsamskipnaden.

Postadresse:
OBSERVATOR
POSTBOKS 1095, BLINDERN
0317 OSLO 3
TLF: 45 52 59

Abonnement:
Kr 50,- personer
Kr 80,- institusjoner
Bankgiro: 6094.30.66933

Utkommer 4 ganger i 1988

Redaksjon

BRITT KJEMPENGREN
KRISTIN SVERDUP
KJERsti LØKEN
PÅL MOEN (FOTO)
LASSE TORGERSEN (FOTO)
THOR OLAV THORESEN
INGER MERETE VEREIDE
SVEIN ERIK FØRRE (ILLUSTP.)
PEP OVE EIKELUND (ANC)

UNGA

I dette nummeret av Observator som i fleire andre har vi tatt med artiklar om miljøøkonomi. observator tar miljødebatten på alvor og meiner at miljøøydelegging kanskje er det største problemet verda står overfor - eit problem som må løysast så raskt som mogeleg. På mikronivå skal vi også prøve å delta. Frå og med denne utgjevinga vil Observator bli trykt på miljøvenleg papir. At ein er opptatt av forureining på storpolitiske plan er ein ting. Ein annan viktig ting er nettopp dei små skritt, det at den einskilde tar sin del av kampen mot miljøproblema.

Samla konsumentmakt kan bli ein viktig faktor i å styre produksjonen i retning av eit mindre forureina og ressurssløsande samfunn. Å møte profittkretene på deira eigen arena, marknaden, med motmakt i form av boikott av miljøfarlege produkt og etterspurnad etter varer som ikkje skader omgjevnadane våre, kan virke svært effektivt.

Alle kan delta, alle kan auke sin miljøbevissthet.

- OG FREDERIK STÅR PÅ:

Vi har vært så heldige å få en spalte til disposisjon i Observator, og har tenkt å bruke den til å skrive om hva som skjer på sos.øk.

Ishockey-turneringen: Vi har fått istand en ishockeyturnering på vår "mini-bane" i 12. etg., mandag 10. april. Denne er også ferdig før Observator går i trykken. Denne turneringen er ment å bli en tradisjon, og det er kjøpt inn en fantastisk flott vandrepokal, der vinnerens navn hvert år blir gravert inn. I tillegg vil vinneren få en medalje. Forøvrig vil det muligens dukke opp observatører fra landslags-troppen, dette er i forbindelse med at Norge har kvalifisert seg til A-VM, og derfor er på jakt etter nye talenter. Vi håper tilslutt at flere fra 1. og 2. avd. stiller opp til neste år.

Holmekollstafetten: 7. mai. Vi stiller med to herrelag og et damelag. Damelaget består av jenter fra hele studiet. På herresiden består det eit laget av folk fra 1. og 2. avd., mens det andre består av 3. avd. og ansatte. Det er også duket for litt innbyrdes konkurranser. Vi oppfordrer folk til å stille opp langs traséen, for å heie våre folk frem.

17-mai arrangement: Vi har under planlegging et 17. mai arrangement. Opplegget for hele dagen er ikke helt klart, men vi har fått lov til å delta i barnetoget på Karl-Johan. I tillegg har koret fått forespørsel om å syngje Kongesangen foran Slottet. Mer info kommer senere, så følg med!!!!

Dette var de tre arrangementene Frederik skal ha før sommerferien.

Av andre aktiviteter kan vi jo nevne det nystartede koret på sos.øk.. Dette er ikke i regi av Frederik, men de vil gjerne

at vi skal nevne at de trenger flere folk. Øvelsen er i kjelleren på Pan restaurant på Kringsjå, tirsdag 17-19. Koret er for alle som liker å synge, og det er ikke nødvendig med "forkunnskaper".

Frederik skal, for første gang på 21 år, avholde generalforsamling til høsten.

Vi vil tilslutt gjøre folk oppmerksom på at hostens program blir planlagt før sommeren. Hvis folk har forslag til ting vi kan arrangere, eller har lyst til å starte noe på egenhånd, vil vi gjerne at folk stikker en tur oppom kontoret og snakker med oss så raskt som mulig. Vi tar gjerne imot forslag, og kan være behjelpelig med å sette i gang ting.

FREDERIK

DRITTEI SEMINAR LEDERE !

Seminarledere- en gjeng DØDSTREIGE, INDOKTRINERTE ØKONOOMER uten sjel og personlighet???

IKKE VET JEG,- MEN ER DU SJENERT, TREIG OG LITE ENGESJERENDE, SÅ BLI IKKE SEMINARLEDER!!!!!!

Seminarer er til, etter mitt skjønn, for at vi skal få tilbakemelding på innleverte oppgaver, kanskje se oppgaven i utvidet perspektiv, vi skal få svar på spørsmål og helst litt inspirasjon. Ofte har vi lagt en god del tid og arbeid i oppgavene vi leverer inn, blir disse lest på banen på vei til seminar, så sier det seg selv at kritikken blir noe tynn!

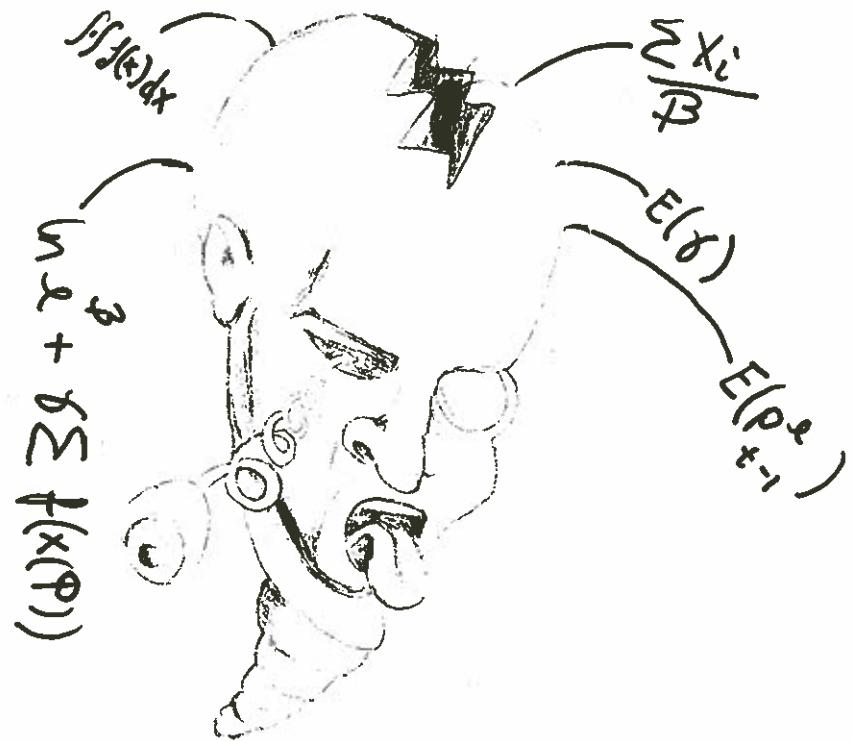
Eller hva med han som fant ut at det var kjedelig å undervide samme stoff på forelesning og seminar og derfor byttet om på oppgavene slik at studentene måtte forholde seg til pensum, ikke forelest over før senere i semesteret: " Ja, blir det for vanskelig får dere heller ta det som forelesning " TEMMELIG ARROGANT, spør du meg!

Noen har samme seminar flere år på rad, og regner da tydeligvis med at også de samme spørsmålene vil bli stilt, - kommer du med et uventet spørsmål, har du flaks hvis du får det besvart. Retter du det i tillegg som kritikk mot modellen, må du være forberedt på å tre støttende til med gjenoppliving før seminarleder igjen er klar til å gå videre i manus! ER DERE SÅ UFORBEREDT, ELLER HAR DERE ALDRI TENKT IGJENNOM OG SELV STILT SPØRSMÅL TIL MODELLENE???????

I rettferdighetens navn, selv jeg har støtt på en seminarleder eller to som, - i tillegg til å være faglig sterke OGSÅ har vært både strukturerte, kritiske OG inspirerende. Kort sagt, - vært i besittelse av litt pedagogisk sans!

Hva med litt " yrkesstolthet ", - det kan da ikke være meningen at " seminarleder " skal utvikles til et skjellsord? HAR DU PRØVD Å FORBEREDE DEG? Det må da være FORFERDELIG UTILFREDSSSTILLENDÉ å føle at man ikke etter uke, kanskje år etter år, gjør en dårlig jobb? For, - et MINIMUM av sosial antenne er vi alle utstyrt med, og i så fall, - ja, da vet man om man duger eller ikke!

" Vår glad dere i det hele tatt får seminarer " sier kanskje noen. Men når disse går fra å være en " livbøye " til å bli, på seminarleders vegne, en pinlig opplevelse, ja da spør jeg meg: HVOR BLE DET AV POENGET????????

Det er duket for indre strid i det nyoppstartede koret på sos. øk. Skal koret utelukkende ha en seriøs funksjon eller skal repertoøret også inneholde drikkeviser?

Koret er omtrent delt på midten i den ikke altfor seriøse interessestriden. For tiden over de omlag 15 kormedlemmene på Evert Taubes Nocturne, ispedd Pål sine høner leilighetsvis. Etter det Observator forstår vil nok koret også i fremtiden legge seg på en kompromisslinje.

Koret burde derfor kunne tilsluttes mange potensielle medlemmers ønsker. For, flere medlemmer ønskes nemlig. Vær glad i den stemmen du har og møt opp i Pan-kjelleren på Kringsjå tirsdag ettermiddag klokken 17.

Det nyoppstartede koret har foreløpig bare to øvelsøvr bak seg, men det lyder allerede ganske bra, får Observator opplyst. Koret har ennå ikke fått et offisielt navn, men heter stalltips er Sosial-økonomisk Domkantor eller Lommelerkene.

SINTE TONER

ELEFANTENS ANATOMI

Av og til kan deltaking på konferanser skape ei kjensle av at "dette var velbrukte pengar".

Tverrfagleg etatsgruppe for Agder-fylka klarte oppgåva bra då dei heldt ein konferanse med tema "Sur nedbør - et samfunnsproblem under lupen" på Strand Hotell, Fevik.

Alle store fagprofesjonar, journalistar, bedriftsleiarar, politikarar og mediafolk/kunstnarar skulle setje kvarandre i stemne med sine synspunkt i miljødebatten.

Oppakten til konferansen var eit indisk sagn om tre blinde menn som frå kvar sin landsby vart sendt ut i jungelen for å gi ei skildring av elefanten.

Etter lengre tids søking møtte dei ein av elefantane i jungelen.

Den første kom inn frå sida og støtte rett på eitt av beina til elefanten. Den andre nærma seg bakfrå og kom i berøring med halen. Den tredje gjekk rett på snabelen til elefanten. Dei vende alle lukkelege heim etter endt oppdrag.

Førstemann skildra elefanten som ein massiv trestamme. Den andre meinte det var ein liane, medan den tredje bestemt hevda at elefanten var ein slange.

Dei tre versjonane av elefantens anatomi kan tene som eit bilet på vår ofte altfor oppdelte røyndomsoppfatning. Tanken rundt konferansen var å invitere ulike faggrupper/samfunnsgrupper til ein rundtur der ein skulle prøve å ta elefantens (eller sur-nedbør-problematikkens) totale anatomi i betraktning.

At konferansen var lagt og skipa til på Sørlandet, er nok inga tilfeldighet, då det er her skadene frå den sure nedbøren har ramma fiskevatn og skogar mest.

Innlegg frå naturvitkapsfolk/økologar viste det alvor denne gruppa tillegg endringane som skjer i økosistema i dei hardast belasta områda.

I det heile var det interessant å sjå den større framtidsspessimismen økologar har på området enn faggrupper som økonomar og statsvitarar som ser problemet frå ein anna vinkel.

Ein gjennomgang av dei biologiske og kjemiske verknadane av sur nedbør gir ei meir realistisk oppfatning av omfanget og usikkerheten i problemet. Det grunnleggjande arbeidet til naturvitarane bør nok i meir eksplisitt grad inn i verka til dei som driv økonomisk/politisk ingenjør-kunst om problemet skal løysast på ein effektiv måte.

Ein av dei mest spennande problemstillingane på konferansen var i kor stor grad forsking i Noreg er for lukka, for beskytta mot "offentlig-hetens lys".

Den vitskaplege dyden om stor grad av sikkerhet rundt forskningsresultata før dei tåler offentleg innsyn kan i mange tilfelle verke sinkande på naudsynte praktiske tiltak. Sjølv om ein har god grunn til å anta samanhengar om konkrete forureininger og skader, vil den vitskaplege praksis i mange tilfelle tilseie stor grad av skjerming av resultata.

Kanskje bør nokre av dei sentrale vitskaplege dydane rundt forsking om dette problemet revurderast:

- Vitskapleg forsiktighet bør endrast til teknologisk forsiktighet. Nye stoff bør sjåast på som farlege før det motsette er bevist - altså bør bevisbyrden vendast om i høve til slik den fungerar no.

- Systemet kan ikkje beskrivast ved at ein berre undersøkjer dei einskilde delane av det. Forsking bør bli meir heilskapleg.

Fenomen bør studerast utan å trekke dei ut av sine naturlege samanhengar. Naturen er ikkje ei samansettning av atomistiske mekanismar, men verkar gjennom samspel.

Konferansen var spennande nettopp p.g.a. det tverrfaglege element. Engasjerte fagfolk med stor grad av felles målsetning fekk utveksla idear og lagt fram problema som kvar og ein av dei slit med på sitt felt.

Mange interessante idear til bruk for skrivning av hovudoppgåve, incentiv til å drive med tverrfaglege prosjekt. Ved å halde øyrene opne kan studentar "få snusen" i slike arrangement, og ved å vise

interesse er det heller ikkje umogeleg å få økonomisk stønad til å delta på desse.

Om blinde økonomar i det heile tatt har truffe på rett dyr på

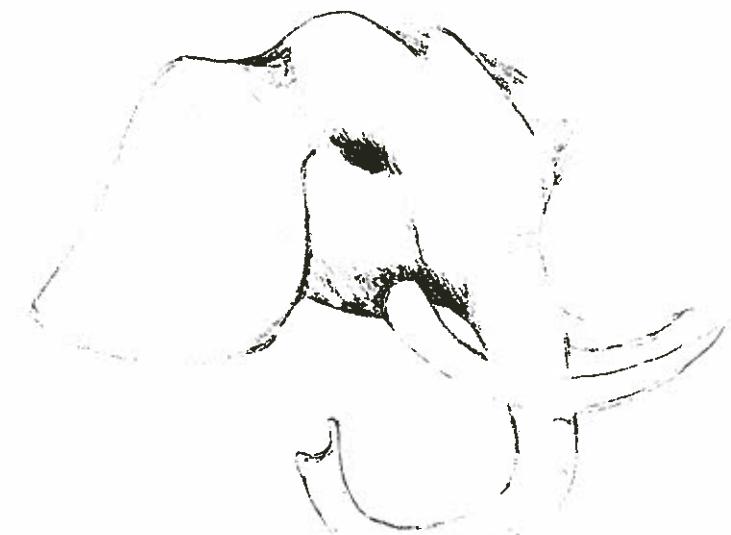
si ferd rundt i jungelen er eit interessant spørsmål eg ikkje vil koma inn på her. Men ved å lytte til andre oppdagelsesreisande kan kanskje dei også lære litt meir om elefanten.

P.O.B.

økonomiske teorier. Du kan lage nye problemstillingar. Ikke det at man lærer alt av å ta et annet grunnfag, men du får liksom en ny måte å tenke på. I hvertfall synes jeg jeg fikk det. Særlig i forhold til fagkritikk og det med vitenskapsfilosofi og sånn. Det at vitenskap er å komme fram til sannhet, og hvordan kan den gjøre det, hva er sannhet o.s.v. Det snakkes det ikke om på sos.øk. i det hele tatt.

- Marie: Det du i hvert fall skulle kunne når du gikk ut fra universitetet var å ha et åpent blikk for verden. Det får man ikke mye av her, hvor man er mer innsnevra når man er ferdig enn når man startet på studiet.

- Grete: Jeg synes det er en fordel at man kan velge om man vil spesialisere seg i økonomi, eller om man vil ha en bredere utdannelse. Man trenger begge deler. Faren er, at man har folk på embedsstudiet som synes det er ultra-spennende å sitte og totaldifferensierte kjempe-

tiv etter et mellomfag. For å konkludere litt, så synes jeg det er greit med begge ordningene. Faren ligger i de som skjærer igjennom hele embedsstudiet helt på instituttets premisser og ikke tenker en selvstendig tanke. Folk som ikke innsører fagets begrensning. Og det er jo ganske viktig å kunne når man kommer ut i forskjellige maktposisjoner i samfunnet.

- Marie: Embedsstudiet er jo helt greit, men da må instituttet ta ansvar for at folk bare går på ett fag også. Slik at man kan lære noe om verden utenfor dette faget også.

B.K.

MYTER OM LEDIGHET

Under overskriften "Myten om at stor ledighet i dag sikrer sysselsettingen på lang sikt" presenterte Tore Thonstad alternative synspunkter på fenomenet arbeidsledighet. Forelesningen ble holdt i serien "Aktuelle økonomiske problemstillinger" og Auditorium 1 var bemerkelsesverdig fullt.

Thonstads foredrag var todelt, først en problematisering av teoremet om at "en må få det verre for å få det bedre", deretter en mer konkret gjennomgang av den norske snuoperasjonen.

Ad det første punktet, refererte T. en del rådende oppfatninger med solid støtte i det sosialøkonomiske fagmiljøet. Blant annet er det uttalt at valget står mellom 4-5% ledighet nå og mye større ledighet senere. I sin likvidasjon av denne og likelydende uttalelser trakk T. fram flere forhold.

Ledighet medfører

- 1) Produksjonstap.
 - 2) Svekking av offentlige budsjetter.
 - 3) Økning av antall personer utenfor arbeidsstyrken (lang tids ledighet gjør folk arbeidsudyktige)
 - 4) Generell pessimisme, mindre investeringer.
- 5) Økte framtidige trygdebudsjetter.
- 6) Redusert mobilitet, folk holder på arbeidsplassene, og ikke minst
- 7) Velferdstap for arbeidsledige og arbeidsledighetstruede.

Med hensyn til innstrammingens tilsiktede virkninger, som lavere import, mente Thonstad at det fantes andre muligheter. Importen kan reduseres ved proteksjonistiske tiltak som avgiftsstigning på importvarer og styring mot kjøp av norske varer, det vil i så fall bare være i tråd med andre lands politikk på dette området. En redusert lønnsvekst som følge av ledighet, kan bare forsvares dersom arbeidsmarkedet er stramt. En økning av ledigheten fra 2-3% til 4-5% har således liten innvirkning på lønnsveksten ifølge de beregninger som er gjort på dette området. (Strøm-utvalget) Thonstad framholdt at det er svært lett å stirre seg blind på Phillips-kurva, trade-offen mellom ledighet og lønnsvekst (inflasjon) er ikke så deterministisk som enkelte vil ha det til. England skulle være et godt eksempel på dette.

Angående den norske snuoperasjonen kommet vel langt.

Tore Thonstad

ODE TIL EDEL

Når man tilfeldigvis forviller seg inn på ekspedisjonskontoret i 12. etg. er den første man støter på Edel, Blindern-sos.øk.ens ansikt utad.

Denne smilende damen, en slik imøtekommende og hjelpsom person har man slett ikke møtt tidligere om man har vandret opp gjennom etasjene på SV-bygget.

Har man etterhvert bestemt seg for 12.-etasjen som sitt faste tilholdssted vil man møte Edel om og om igjen. Førsteinntrykket vil bli befestet og som student slipper man følelsen av å være til bry hver gang man skal inn på ekspedisjonskontoret i et eller annet ørend.

Andre studentorganer på faget har lignende erfaringer. Uvurderlig hjelp har hun gitt i arbeidet med studieturen i vår.

praktiske problemer. Man bør lære seg å hylle mennesker man setter pris på. Edel fortjener en salutt.

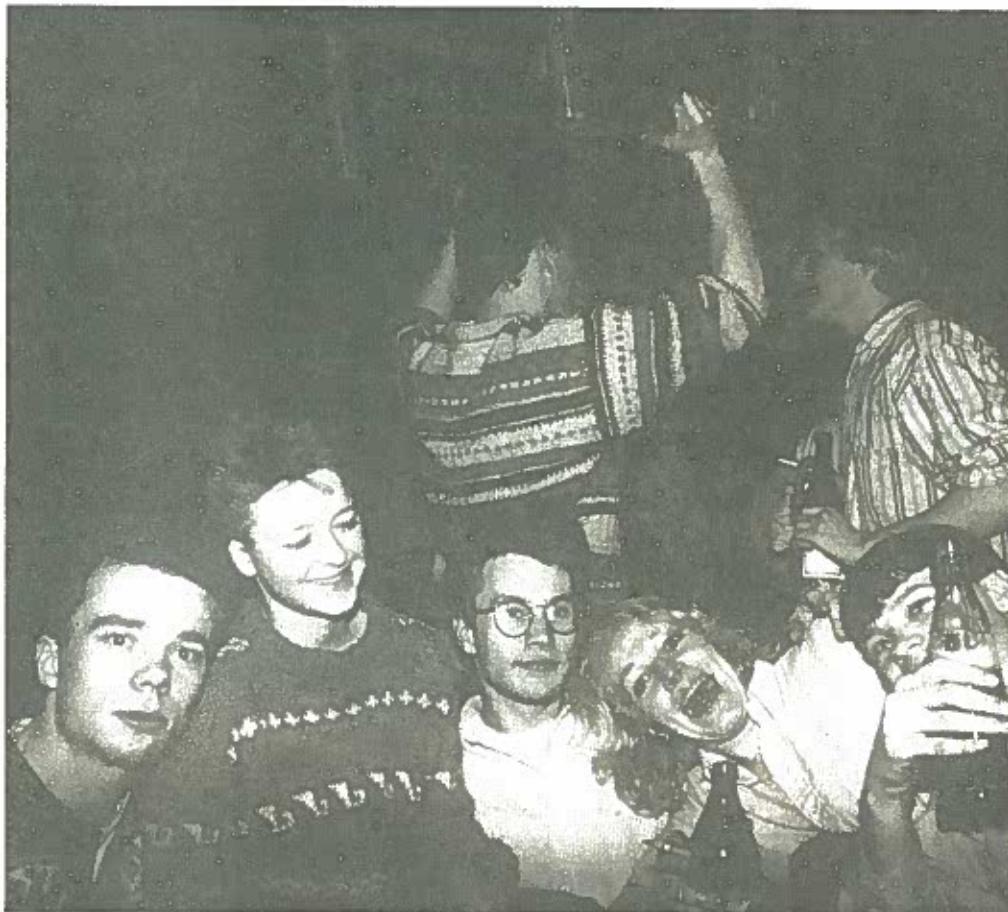
Vi ser fram til mange bra samarbeidsår med et menneske som ser ut til å trives i jobben og som klarer å smitte denne trivselen over på de som stikker innom ekspedisjonskontoret i 12. etasje.

Toppetasjens førstedame kan man kalle henne, - med representasjonsoppgaver løst på en måte som får andre fag til å blekne. Man får lyst til å begynne på sos.øk. når man treffer Edel.

Observator og Frederik vil takke for alt hun har gjort og gjør for oss. Alltid parat til å stille opp for oss, flink til å finne smidige løsninger på

HYTTE-TURING

G.d. (tekst)

Med mot i brystet og svette i pannen vandret 70 glade, friske pur-unge mennesker til studenterhytta. På forhånd underholdt av det viden kjente selskapsorkesteret på sos.øk. De blæste så i horn og slo på sine trommer på Frognerseterrikken at det var en frys for forbipasserende - og medpassasjerer. Sistnevnte med god eller dårlig samvittighet. Det ble nemlig billettkontroll på endehjoldeplassen for sos. økerne. Føreren av den

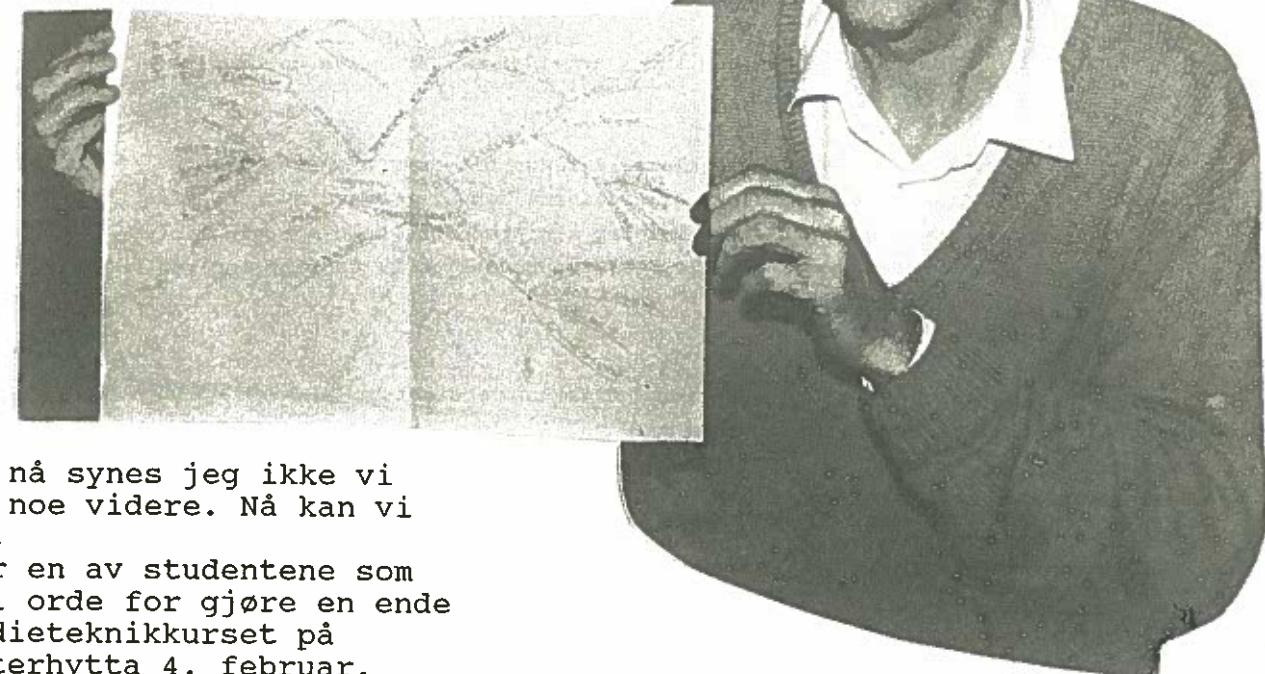
spesialleide vognen ønsket nemlig å teste sin hypotese om at omlag 40 prosent av oss angivelig skulle ha sneket. Vi stilte oss derfor ranke og rette på en snor. Ille holdt det på å gå for Øyvind Brandt, også kjent som formann i Frederik, som i siste liten fikk lånt en billett av en snill medstudent... Han om det.

Midt i marka traff vi på to staute karer med toddy på store kanner. Vi tømte kannene. Gikk videre. Gikk og gikk.

kveld

Etter pølser og lomper - medbrakte - var det ingen grunn til å la festhumøret få sjanse til dale. Da Observastor sluttet å observer ved femtiden om morgen, så det ut til å ha vært minneverdig. Peiskos, pils og prat. Hva mer kan hjertet begjære? Neste dags store samtaleemne var: I hvilke og hvor mange senger hadde Pål Berg klart å legge seg før han fant et sted å være resten av natten? Vel.

STUDIETEK-SNIKK-SNAKK

- Nei, nå synes jeg ikke vi kommer noe videre. Nå kan vi slutte.

Det var en av studentene som tok til orde for gjøre en ende på studieteknikkursset på Studenterhytta 4. februar.

Kurset ble til tider en pinlig seanse. Ivrige studenter spurte mer enn Ole Hoff kunne svare.

Ole Hoff har holdt studieteknikk-kurs på Blindern tidligere, og har også hatt kurs på Frederik både i dette og forrige semester. Nå var han spesielt invitert av Sosialøkonomisk Studentforening (Frederik) til å holde kurs på Studenterhytta i forbindelse med hytteturten. Kurset var subsidiert av instituttet.

Hoff er en dreven mann. Etter

to tiår med markedsføring og

salg har han etterhvert fått et

bredd repertoar innen bransjen.

For den nette sum av 700 kroner (450 for studenter) kan en kjøpe seg en lettere studietid og en god forberedelse til eksamen. "Du vil oppdage at nervositeten for eksamen er borte, fordi du føler deg godt forberedt og trygg" (sitat brosjyren for kurset hans).

- Er ikke dette å love studenter gull og grønne skoger?

- Nei, jeg gir bare redskapen til sikkerheten, og så må en selv sørge for å jobbe med det en har lært, mener Ole Hoff. På

studenterhytta erklærte Hoff også i all beskjedenhet at de som bruker den teknikken han lærer bort, også får de beste eksamensresultatene.

- En spekulativ måte å tjene penger på?

- Ikke spekulativ. Det er normalt at en skal leve av noe. Jeg gjør dette fordi jeg synes det er moro. Jeg kunne nok gjort bedre penger andre steder. Jeg tjener godt når jeg først jobber, men kursene krever lange forberedelser.

- Du har ingen utdannelse på området?

- Nei, jeg er autodidakt. Det jeg kan, har jeg tilegnet meg selv.

Bakgrunnen for Hoffs valg av levebrød var et to-dagers kurs for syv år siden med den kjente mannen innen hjernekapsitett, Tony Buzan. Ole Hoff ble da så interessert i husketeknikk at han bestemte seg for å spre dette til alle studenter. Han begynte først i Friundervisningen, men startet for seg selv for 1 1/2 år siden. I tillegg til studieteknikk-kursene holder han også kurs i personlighetsutvikling, taleteknikk, i salg og selgertrenings, i motivasjon og i møteteknikk.

Enkelte av kursene holder han for statsansatte.

På Studenterhytta valgte Hoff å legge opp til et minikurs som favnet om alle de unike teknikker han ellers presenterte på et vanlig to-dagerskurs i avansert studieteknikk. Med såre enkel redskap for husketeknikk, hurtiglesning og studieteknikk samt innføring i hjernekart på tre timer, ble redskapen vel unik for enkelte av sos. øk. studentene. Sluttvis kjørte Hoff seg fast på leie spørsmål og innvendinger.

Rett før Observator går i trykken er det klart at det utvidede kurset Ole Hoff skulle holde på sos.øk. er avlyst på grunn av for få påmeldte.

*G.d. (tekst)
P.H (foto)*

HOVEDOPPGAVE-SKRIVING !

Dei fleste studentar går inn i arbeidet med å skrive hovudoppgåve med blanda kjensler.

Skrekk for at ein ikkje klarer å finne eit emne å skrive om, frustrasjon over den nye arbeidsforma som blir kravd av ein, men også spenning ved at ein endeleg kan produsere noko som ein sjølv har herredømme over, ikkje berre reproducjon av teoriar innlært tidlegare i studiet.

Kvart semester blir det arrangert eit informasjonsseminar om skriving av hovudoppgåve, eit seminar som iallefall eg meiner til dels har vore ufullstendig og lite informativt.

Hovudkritikken min er at det ikkje blir godt nok presisert dei enorme mulighetene som fins i å skrive ei hovudoppgåve i sosialøkonomi.

Slik eg har forstått det fins det stor valfridom i emneval og tilnærningsmåtar, og sitat frå representantar for instituttet er også: "Dei til no skrivne spesialoppgåvene på sosialøkonomi seier ingenting om kva for eit breidt spekter av muligheter det fins til å skrive ei hovudoppgåve." Det einaste ein treng å bevise er at ein har vore gjennom eit studium i sosialøkonomi.

Dette burde anspore studentar til å velje ei problemstilling som dei verkeleg er interessert i - ikkje berre ta ei oppgåve dei får tildelt.

Ein rapport om universitetsutdanning i OECD-landa viser at det har skjedd eit paradigmeskifte dei seinare åra med omsyn på korleis studiane blir lagt opp.

Etter 68-opprøret skjedde det ei meir eller mindre bevisst "innsnevring" av studietilhøva i den vestlege verda.

Studentar skulle leiast inn på område som var til beste for systemets opprethalding. Fantasi og kreativitet vart undertrykt til fordel for opplæring i styringsmodellar som skulle hindre at studentane sette altfor mange spørsmål med det eksisterande systemet.

I dei senare åra har næringslivet i dei vestlege land funne ut at denne einsrettinga ført med seg ei dårleg utvikling. Manglande kreativitet skapte mindre nyvinning og alternative løysingar av viktige problem.

Mange universitet har difor forsøkt å utvide valfridomen for å bøte på dette.

Eit informasjonsmøte om skriving av hovudoppgåve burde nettopp gi tips om valfridom som finns og dermed anspore studentar til tverrfaglighet og utradisjonelle emneval.

Å berre presentere ei standardløysing, slik det har vore gjort til no, skaper ikkje incentiv for studentane til å kaste seg ut i nye tilnærningsmåtar ved faget - noko som sårt kunne trengjast om ikkje sos.øk. skal bli eit sementert fag som berre produserer "gammalt piss på nye flasker".

Så, det å skrive hovudoppgåve skal først og framst vere spennande og interessant, ein prosess der ein vel ut fasettar av faget som ein interesserer seg særleg for.

Det bør hentast inn informasjon frå nye kanalar, andre fag, andre miljø og ny samansetting av denne informasjonen kan bli til hovudoppgåver som verkeleg tilfredsstiller krava til det som i vedtekten er tiltenkt desse: Det at ei hovudoppgåve skal vere eit sjølvstendig, vitskapleg og nyvinnande arbeid.

J.O.B.

REKEVIEM

Majones. Skalldyr. Loff.
Vin. Øl.
Disco. Svette og Rock.
Prat.
Festen i et rekeskall.

Ill: Jørd Amds
G.d. (Kjet)

BRENNPUNKT EF

Som kjent er det også i år tatt initiativ til studietur. Til en forandring er Observator litt sene i avtrekker'n, så noen nyhet er det vel neppe at turen er lagt til Brussel/Paris, og omhandler emnet EF.

Vi tok alikevel en prat med initiativtakerne: Stine, Christian, Arne, og - jeg hadde nær sagt selvfølgelig - ildsjelen Trond.

Vel, initiativet blir i utgangspunktet tatt av fagutvalget, representert av Stine, en gruppe på ni skrumpet raskt til de fire som siden har stått for planleggingen. De innrømmer at mye tid har gått med, planleggingen startet allerede i januar, men føler at mange nyttige erfaringer er gjort.

STINE: Der fantes ingen opptegninger fra tidligere studieturer, så vi hadde ikke noe å holde oss til når det gjaldt sponsorer o.l. Vi har samlet våre erfaringer, slik at det blir lettere for fremtidige arrangører.

Vel har det tatt en del tid, men vi jobber bra sammen, det har vært gøy, og jeg synes vi har fått mye igjen for det, erfaringsmessig! Kan absolutt anbefale andre å være med å arrangere tur!!

CHRISTIAN: Vi valgte å ta opp temaet EF fordi det er noe alle er opptatt av, men ingen vet noe om. Var spent på responsen, vi sto på og jobbet uten å vite hvordan reaksjonene ville bli. Regnet jo med at et

såpass aktuelt tema ville bli godt mottatt, men ble positivt overasket- OVER 70 PÅMELDTE!!! Desverre kan ikke alle være med, men ved hjelp av kvoter/loddtrekning (ikke trynfaktor) har vi fått med 31. Siste semester- studenter har blitt prioritert, da dette er deres siste sjanse for studietur, men også grunnfag/mellomfag er representert.

Når det gjelder det faglige opplegget for turen er det lagt vekt på visse emner innen EF-areidet som har spesiell interesse for Norge, for å unngå at det hele blir for generelt. I tillegg til å besøke EF's kvarter, er det lagt opp forelesninger i UNESCO og OECD, for å få mer "nøytral" informasjon.

Arrangementkomiteen benytter her anledningen til spesielt å takke Thonstad for god hjelp til det faglige opplegget! DE fremhever at alle på instituttet har vært positivt innstilt og hjulpet med råd og vink der de har kunnet!!! Instituttet har også gitt økonomisk støtte.

Forelesningene går hver tosdag og er åpne for alle!! Responsen har hittil vært upåklagelig, og man regner ikke med at der vil finnes grunner til at det skal bli mindre interessant å følge disse videre! Vi bringer her en oversikt over de gjenværende, og anbefaler alle, både turdeltakere og andre å møte opp!!!!

Observator kveler en gnist av misunnelse overfor de utvalgte, og ønsker alle en riktig god tur!!!!

UVW

f. v. :Trond, Arne, Stine og Christian

Gjenværende forelesninger:

Torsdag 27.april kl.17.00 i aud. 3
FAGSJEF GAUTE EGEBERG, NHO:

"Det indre markeds utvikling og forholdet EFTA/EF sett fra Brussel".

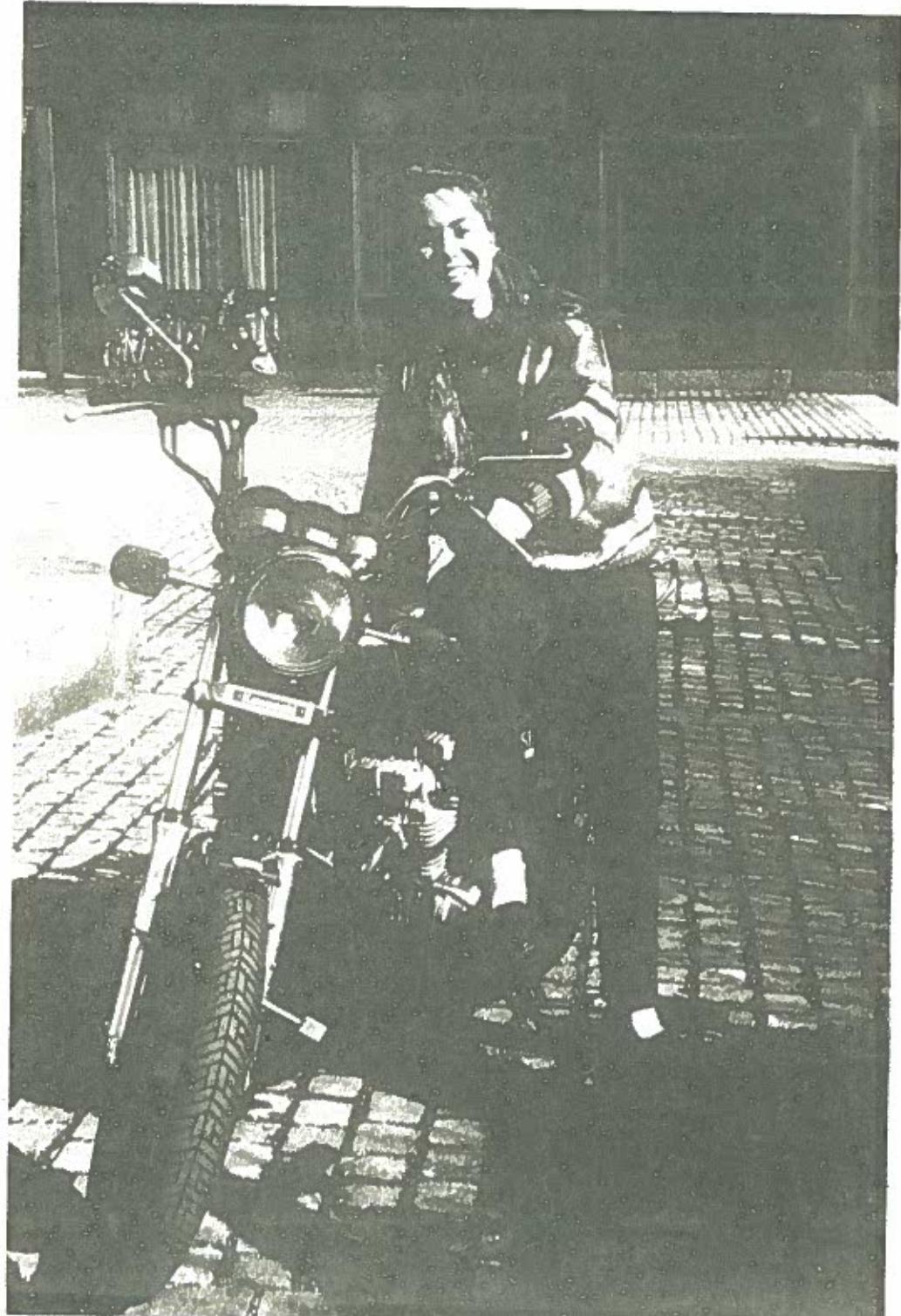
Tirsdag 2.mai kl.17.00 i aud. 7
SEKSJ.LEDER CARL-ERIK SCHULZ, NUPI:

"EF og miljø-økonomi".

Torsdag 11.mai kl.17.00 i aud. 3
EF-AMBASSADØR ANEURIN R. HUGHES:

-tema ikke bestemt.

VALG FOR LIVET

Utgangspunktet for dette intervjuet, var et ønske om å få høre hvorfor studentene velger å ta enten embedsstudiet eller hovedfag. Hva de synes er bra med den ordningen de selv har valgt, og hva de synes om den andre ordningen. Vi snakket med Marie Wenstøp Arneberg, som går på hovedfag, og Grete Hammerstrøm, som tar embedsstudiet.

- Grete: Jeg valgte under tvil. Har jo et ønske om og fordype meg i økonomi, og på embedsstudiet har vi mer økonomi, ett år mer, enn på hovedfag. Vi har seks kurs, hvor to er obligatoriske, men resten kan velges ut fra egen interesse. Dette i motsetning til hovedfag, som bare har de to obligatoriske.

- Obs.: Tror du at du vil lære så veldig mye mer økonomi av å ta dette ene året ekstra.

- Grete: Ja. Da har man kommet så langt på det generelle planet at man burde få relativt stort utbytte av fordypningen.

- Obs.: Vil du stå bedre rustet som økonom med embedsstudiet?

- Grete: Ja, forhåpentligvis. Man burde i hvert fall gjøre det. Men, om man lærer tre ganger så mye som en hovedfagsstudent, (som har to kurs, og ikke seks,) er vel tvilsomt.

- Marie: Men, selv om du har fire kurs med økonomi ekstra, så har man på hovedfag ett og

Utgangspunktet for dette intervjuet, var et ønske om å få høre hvorfor studentene velger å ta enten embedsstudiet eller hovedfag. Hva de synes er bra med den ordningen de selv har valgt, og hva de synes om den andre ordningen. Vi snakket med Marie Wenstøp Arnesen, som går på hovedfag, og Grete Hammerstrøm, som tar embedsstudiet.

et halvt år med andre fag. Jeg mener man får mye mer igjen for å ta et annet mellomfag, enn og ta ett år til med økonomi. Ikke som økonom akkurat, men som samfunnsviter. Det at man får et mye videre perspektiv på samfunnet, og på økonomien også. Du får mer klart for deg begrensningene til faget. Hva det ikke kan fange opp. Man lærer at økonomien ikke er det eneste sanne.

- Grete: Det at man har et støttefag, gir jo antakeligvis et videre perspektiv. Man ser lettere helheten, enn hvis man helt ukritisk går igjennom embedsstudiet. Men, man kan være kritisk alikevel. Man lærer jo og sette spørsmålstegn i den intelektuelle prosessen.

- Marie: Det kommer ann på. På noen fag er pensum lagt opp slik at man lærer å stille spørsmål om noeinting egentlig er sant. De er veldig kritiske til alt, har mange forskjellige teorier, lærer litt vitenskapsfilosofi og sånt. Man stiller mange spørsmål som ikke blir stilt på sos.ok.

- Obs.: Tror dere at dere vil stå bedre rusta senere, når dere kommer ut i arbeidslivet, med den ordningen dere har valgt?

- Grete: Det kommer ann på hva man jobber med det. En del sosialøkonomer jobber med teknisk økonomiske ting. Da er

det en fordel å ha fordypet seg i tekniske deler av sos.øken.

- Obs: Hvordan blir det da å samarbeide med andre samfunnsvitere som har en annen fagbakgrunn.

- Grete: Jeg tror ikke det er noe problem. Det er jo sånn det er rundt om i dept. det. Og, Det ser jo ut til at det fungerer bra.

- Marie: Jeg tror det er mye faglig strid, profesjonskamp, rundt på forskjellige steder. Og kanskje også at økonomen er veldig arrogante overfor andre fag. Det tror jeg er veldig mye på grund av at det nettopp er et embedsstudium. Man vet ikke noe om andre fag. Det er jo greit nok hvis man skal sitte og regne ut koeffisienter, men da kunne man jo like gjerne bare lære matte. Når man skal drive med forskning, samfunnsvitenskapelig jobbing og sånt, tror jeg det er en fordel å ha støttefag.

- Grete: Da det kommer det igjen ann på hva slags jobb man skal ha. I departementene tar sosialøkonomene seg av ting som har med økonomi å gjøre, mens f.eks. soshonomene tar seg av sitt fagfelt.

- Obs.: Men det er jo alikevel glidende overganger mellom de forskjellige arbeidsoppgavene. Selv om de forskjellige fagene er oppdelte og ganske avgrensa, så er jo samfunnet mye mer nyansert.

- Grete: Du kan jo selvfølgelig si at sosiologer og sosialøkonomer har et meget forskjellig syn på hvordan verden ser ut, men jeg tror samarbeidet fungerer bra. De behandler helt ulike ting ved

en konkret problemstilling. Økonomen tar for seg økonomisk politikk, den økonomiske utviklingen o.s.v. Jeg kan ikke se at man skulle ha noen spesiell fordel av å ha et støttefag der.

- Marie: Kanskje det ville fungert bedre hvis ikke arbeidsoppgavene var så delt. I og med at sosialøkonomien skal, i teorien, ha med alle ting ved samfunnet inn i analysene. Det er jo litt dumt da, å sette vekk alle slike "myke" verdier til sosiologer og sånn. Men, jeg tror at hvis man skal se på hva som "lønner" seg når man skal ut i arbeidslivet, så lønner det seg å ta embedsstudiet. Spesielt hvis du ikke har helt klart for deg hva du vil, og hva du vil spesialisere deg på.

- Grete: Det er vel en effekt av at de som ansetter deg vil ha noe de vet hva er, og at hovedfag er såpass lite kjent. Og, det kommer jo igjen ann på hva slags kategori jobb man ønsker. Jeg vet ikke helt hva jeg vil jobbe med. Jeg har ingen klare preferanser, så jeg vet heller ikke hvilket fag jeg skulle tatt utenom. Man ville jo selvfølgelig ha nytte av andre fag, men jeg ser heller ikke noe galt i at man velger å ta en helt teknisk økonomisk utdannelse. Det er en fordel at man har både embedsstudier og hovedfag. Sånn som det er på studiet her, hvor det er veldig lite fagkritikk, vi blir fortalt at vi kan forklare omrent alt og at det er vi som vet hvordan verden ser ut, så kan man kanskje trenge støttefag. Men, det er mer en kritikk av hvordan faget er lagt opp. Vi må være flinkere til å ha en mer kritisk holdning til

det vi lærer, understreke hva modellene ikke fanger opp.

- Marie: Nettopp derfor, slik som faget er lagt opp her, tror jeg det er viktig å ha fag ved siden av. Det er kjempeviktig med fagkritikk.

Noe av det teitte ved instituttet her oppe, er jo at de ikke driver med det i det hele tatt. Men man kan jo være kritisk til faget selv om man ikke har andre fag da. Det kommer helt ann på personene. Men, du møter jo folk som går på sistesemester her oppe som er helt sos.øk. frelseste. Som mener at det er det eneste som teller her i verden.

- Grete: Det gjelder generellt her oppe. Alle tror de har rett, og at alle andre er totalt på jordet.

- Marie: Jeg tror det er mer spesielt på sos.øk. På andre fag er man mer opptatt av at ingen egentlig har rett, og vi vet jo egentlig ikke noe helt sikkert. De lærer vitenskapsfilosofi, og de har en helt annen vinkling på problemene.

- Grete: Det kan jo ha noe med den stillingen sosialøkonomene har fått i samfunnet. De har gått inn i ganske vesentlige maktposisjoner. Det kan jo være sånn, at det å hevde at man har det korekte synet på tingenes tilstand, er proporsjonalt med hvor mye makt en gruppe har.

- Marie: Det kan jo være en form for selvoppfyllende profeti dette. Det at, når sosialøkonomene får lov til å bestemme og styre, så blir samfunnet formet etter det. Jeg tror at ved å lære litt av andre fag, så kan man få mange nye ideer som man kan bruke i

SAF-OSLO

av

Erik Hernæs

Forkortelsen SAF begynner forhåpentligvis å bli kjent blant sosialøkonomistudentene. Som en del kanskje vet, står dette for Senter for anvendt forskning, og SAF-Oslo står for Oslo-avdelingen. SAF er nemlig opprettet i Bergen i tilknytning til Norges Handelshøyskole, og feiret 10 års jubileum i fjor. I 1986 ble det opprettet en avdeling i Oslo, i tilknytning til Sosialøkonomisk institutt, og SAF ble da bestående av to avdelinger, SAF-NHH og SAF-Oslo.

I formålsparagrafen for SAF står det at "SAF-Oslo har som formål å drive oppdragsforskning og fremme anvendt forskning innen økonomi med basis i miljøet ved Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo, og i samarbeid med SAF ved Norges Handelshøyskole". Navnet SAF er dermed noe for generelt i forhold til formålsparagrafen, og i forhold til den forskningen som nå foregår. I Oslo foregår det nå forskning omkring lønnsdannelse og arbeidsledighet, hvor forhandlingsteori er et sentralt verktøy for å studere bedrifters og persons atferd på arbeidsmarkedet. Både teoretiske og empiriske analyser gjøres her. Videre har vi forskning innen energi- og miljø-økonomi. Her (og i en del andre prosjekter) er det et utstrakt samarbeid med

Statistisk Sentralbyrå. Det foregår også forskning innen skatteøkonomi, med hovedtyngden på kapital- og bedriftsbeskattning, innen offentlig produktivitet og offentlig økonomi, innen næringsøkonomi (mikroanalyse av bedriftsatferd), landbruksøkonomi, fordeling og utdanning.

Et fellestrekke ved forskningen er at personalet ved Sosialøkonomisk institutt deltar i de aller fleste prosjektene, slik at virksomheten ved SAF har basis i miljøet ved instituttet. SAF bidrar derved til å lette og øke forskningsaktiviteten ved instituttet.

For sosialøkonomistudenter er det vel av særlig interesse hvilke arbeidsmuligheter SAF kan gi, både under studiet og etterpå. I løpet av studietiden (3. avdeling) tar vi sikte på å ha engasjementer hvor studenter kan skrive hovedoppgave. Ved at disse er knyttet til prosjekter, tror vi at dette kan gi interessante problemstiller og engasjert veiledning, og dessuten virke til at oppgavene i større grad enn ellers kan gi resultater som er interessante for flere, slik at dette kan bli mer enn rene øvinger. Dette vil vi gjøre i så stor grad som vi har bevilninger og kapasitet til, men det er jo klart at antallet

bli begrenset. For tiden er seks studenter engasjert, og vi kan vel ikke ha noen særlig stor økning ut over dette nivået.

Videre har SAF stipendiatstillinger, hvor vi legger opp til at det kan gjennomføres et doktorgradsstudium. For tiden har vi en stipendiat innen petroleumsøkonomi og miljø og en innen energiøkonomi og miljø. Vi har dessuten en ubesatt stipendiatstilling innen skatteforskning. Denne vil bli utlyst nå i vår.

Vi kan også engasjere forskningsassisterenter. Det er da ikke spesielt lagt opp til gjennomføring av doktorgradsstudiet, men selve prosjektarbeidet står i sentrum.

Endelig har vi et mindre antall forskerstillinger, med kompetansekrav på linje med kravene til amanuensis-stilling. Disse vil særlig være aktuelle for personer som har fullført doktorgradsstudiet, eller som på annen måte fyller kompetansekravene. Også her vil det sannsynligvis bli utlyst en stilling i år.

SØLSKAB PÅ SØRLANDET

Å bli med selskapsorkesteret på tur, ja se det er ingen spøk. Men har du sterk mage, stålkondis og i tillegg sans for en til tider falsk hornmusukk, ja da bør du absolutt bli med neste gang!!

Vi startet nesten fulltallig fra Sentralbanen, og stemningen var høy, hvilket ga seg et noe høylitt utløp gjennom stemmeprakt og instrumenter. Alikevel, det må nok innrømmes at responsen fra våre medpassasjerer ikke var overveldende positiv!!

Vel framme innlosjerte man seg på en av stedets barneskoler, ristet av seg en noe nostalгisk følelse over at de dager man selv var registrert ved en sådan for alltid var forbi, og gikk ut for å prøvesmake sørlandsølet med likesinnede fra andre deler av landet. Samlingspunktet var Blæserommet, med billig øl og spilleglade individer, DØGNET

RUNDT!!! Virkelig et lyspunkt, og kanskje noe å tenke på for oss her hjemme!

Rent bortsett fra at vi alle fikk gleden av å høre DUMDUM BOYS spille, skal man ikke her gå nærmere inn på kveldens videre utvikling.

Dagen derpå startet SELVFØLGELIG med regn og sludd! Alikevel, korpsdeltakere lar ingen sjanse til musikalsk utfoldelse gå fra seg, og

Instituttsekretær TONE LUND:

SOS-ÖK ER IN!

- Etter to semestere med åpent fakultet er kapasiteten nærmest sprengt på grunnfag.

- Lange køer og ståplasser på forelesningene er en realitet, seminarene er blitt forelesninger.

har barn i universitetsalder. Dessuten er det en viss økning i universitetsstudier generelt, og i sosialøkonomi spesielt.

-Men kan ikke situasjonen på arbeidsmarkedet ha betydning?

-Helt oppagt! Vårt intervjuobjekt blir ivrig. Etterutdanning er et klart alternativ når arbeidsmulighetene er dårlige.

Av Pål Moen

Hva har skjedd og hva vil bli gjort? Vi spør Tone Lund på sitt kontor i tolvt. Har vi fått en sos-øk boom?

-Min erfaring er at studenttallet ofte går i bølger, men pågangen i det siste har likevel vært "over normalt", begynner hun. Tradisjonelt samler vårsemesteret flest studenter, da de fleste bruker høstsemesteret til forberedende prøver. Likevel var det ikke mindre enn 150 studenter som gikk opp i matematikkforkurset i september.

Observator spør hva årsaken kan være.

-Endel skyldes nok demografiske faktorer. Det er etterkrigsgenerasjonen som nå

-Kan man si at sos-øk har blitt et jappe-studium, undrer vi.

så langt vil jeg ikke gå, men det er merkbart stigende interesse. Vi kan vel si at det har blitt et "in"-studium.

-Nå er SV-fakultetet åpent. Har dere vurdert noen tiltak for å begrense studenttallet?

-Det har vi ikke diskutert ennå, men vi ser jo instramninger over over hele linjen. Hvert fag kan jo søke om adgangs-

begrensninger. Nylig har sosialantropologi søkt om laudgrense for studier utover ~~-, arkeologifag~~.

-Observator: Vil det ikke da være naturlig å stenge hele SV-fakultetet igjen?

Instituttsekretären ser oppgitt ut når hun forteller at det tok 3 år i papirmøllen før det ble

åpnet, og spår at det vil ta like lang tid å få det lukket igjen. Og for 3 år siden mente man det var rom for et åpent fakultet. Men uten momentan tilpasning kommer ofte reglene i utakt med realitetene.

-hvor ligger egentlig fiaskehelsen her på instituttet? er det plassen?

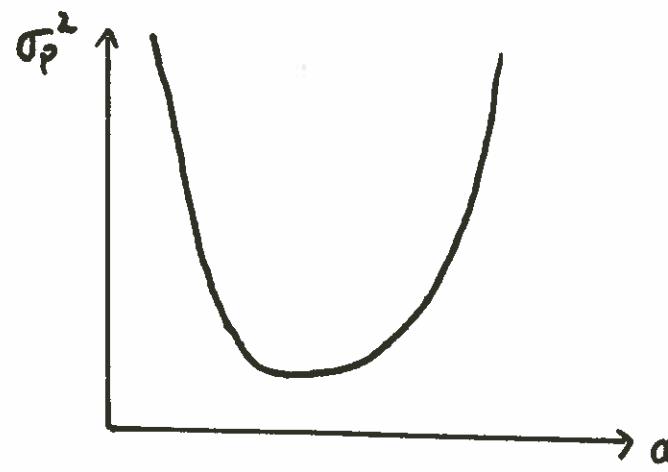
-Nei, kommer det kontant. Det er budsjettbegrensningene. Slik det er nå blir alt for mye av personellkapasiteten brukt på retting og sensur.

forskning og undervisning blir skadelidende! Med en gest forteller hun at om bare man kunne få litt flere penger, så kunne man leie eksterne sensorer og få tak i flere hjelpeletere. Dette ville bedret situasjonen betraktelig, fordi man med frigjorte ressurser ville fått bedre armslag.

-Hvor mange studenter må det bli på seminarene før dere i tolvt reagerer?

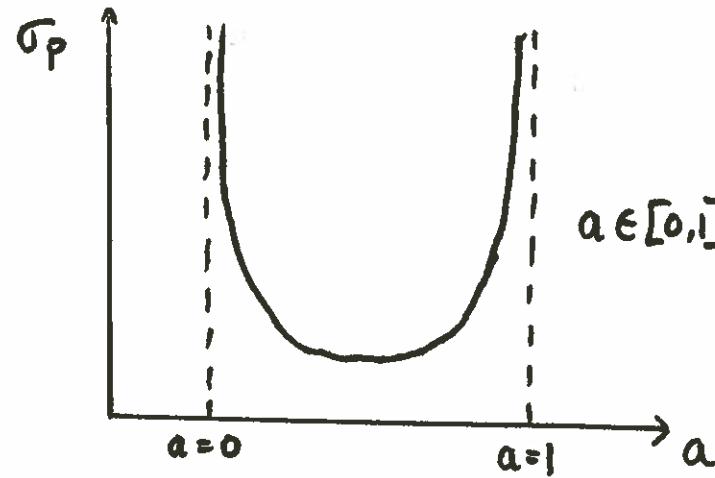
-Vi har ingen tall på akkurat det ~~SV~~ hun. Det kommer også an på om vi får mange klager fra studentene. Vi får bare håpe at det skjer noe mens det ennå er luft til å puste i.

figur 2

Tar vi kvadratrotten av σ_p^2 får vi en hyperbel. Forskjellen er at hyperbelen går mot to grenser, noe parabelen ikke gjør.

figur 3

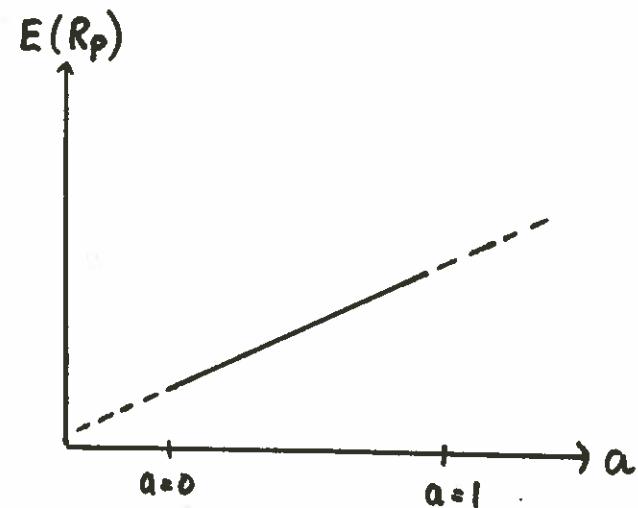

Når vi i analysen har mulighet til short-salg betyr det at andel investert i X kan være mindre enn null, tilsvarende for Y. For figur 3 antar jeg at $a \in [0,1]$ dvs intet short-salg.

Forventet avkastnings variasjon mhp a.

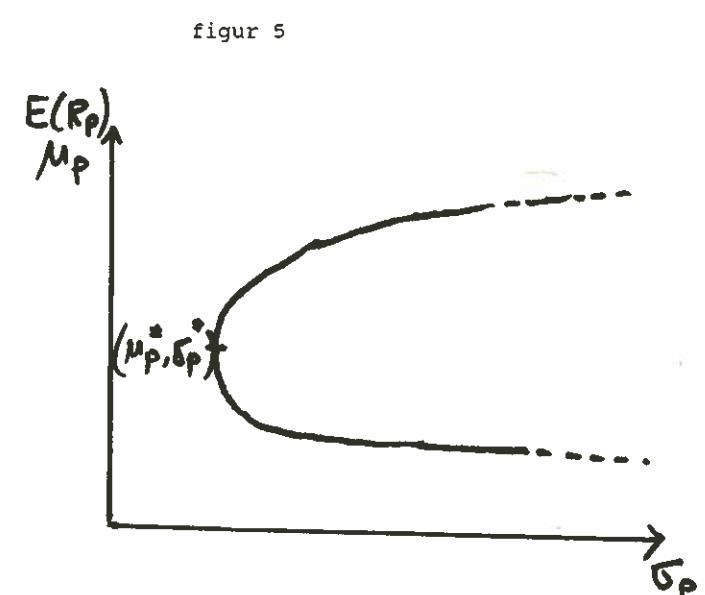
$$(8) \frac{\partial E(R_p)}{\partial a} = E(X) - E(Y) \text{ dvs en lineær sammenheng}$$

figur 4

Vi kan nå kombinere fig 3 og 4 og få en figur som antyder alle mulige kombinasjoner av porteføljenens forventede avkastning og risiko mhp andel investert i risiko-objekt X.

figur 5

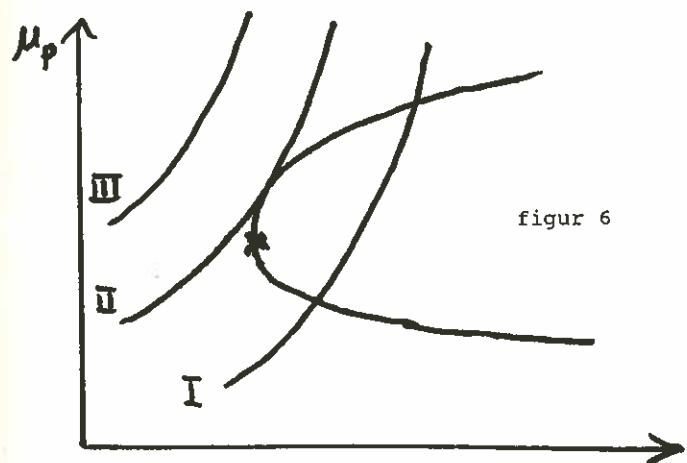

Figur 5 viser altså alle mulige kombinasjoner av porteføljen μ og σ avhengig av hvordan porteføljen er sammensatt.

Vi ser at for ethvert risiko nivå eksisterer det to forventede avkastninger. Bare i ett punkt på figuren vil vi få ett og bare ett forventet avkastningsnivå, og det er i det punkt på kurven hvor vi oppnår porteføljenes desidert laveste risiko. Dette "bunnpunktet" på kurven vil jeg kalle "minimumsrisko".

punktet". (μ_p^*, σ_p^*) . Som vi tidligere har presisert vil investoren ønske å maksimere sin forventede nytte, derfor vil enhver rasjonell investor velge å tilpasse seg med en sammensetning av X og Y slik at han havner et sted på "alternativ-fronten" over punktet (μ_p^*, σ_p^*) . Årsaken til at investor ønsker å sitte med en portefølje bestående av flere risiko-objekt framfor bare ett er inlysende. Jo flere risiko-objekt en portefølje består av jo mindre vil hvert risiko-objekts spesifik risiko ha å bety for portefølje-risikoen, og jo mer vil risiko-objektene samvariasjon med de andre risiko-objektene i porteføljen ha å si for porteføljens risiko. I tilfallet med bare to risiko-objekter i porteføljen, kan vi se hvordan samvariasjonen, kovariansen mellom X og Y, kan bidra til å redusere porteføljens risiko. Samvariasjonen kan være positiv $\text{cov}(X, Y) > 0$, og den kan være negativ $\text{cov}(X, Y) < 0$. Når vi tidligere har presisert at objektene ikke er perfekt korrelerte er det greit å se hvorfor investering i X og Y, framfor investering i bare ett risiko-objekt bidrar til å redusere samelet porteføljerisiko. Ser på $\text{cov}(X, Y) < 0$. Går avkastningen på X opp vil avkastningen på Y gå ned, hadde vi bare investert i Y, ville vi vært ille ute. Økningen på avkastning i X bidrar altså til å redusere samlet risiko. Ser på $\text{cov}(X, Y) > 0$. Dersom avkastningen på X synker, vil avkastningen på Y også synke, men siden objektene ikke er perfektkorrelerte vil ikke begge synke like mye, og vi kan få redusert samlet porteføljerisiko, framfor bare å investere i det ene som evt synker mest.

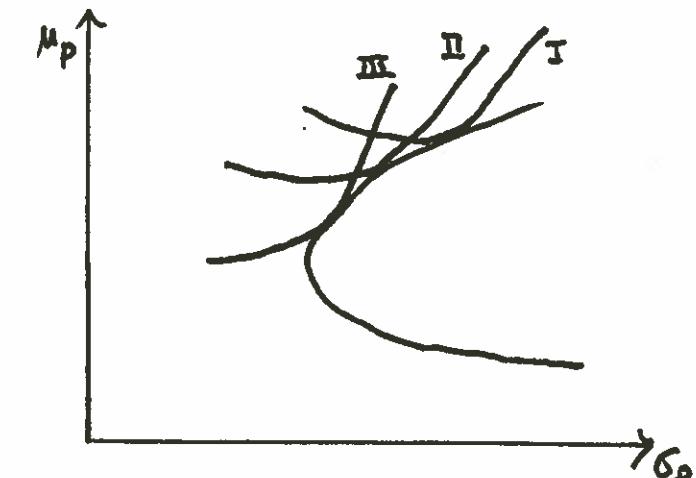
Jeg skal nå kombinere alternativfronten i fig 5 med indifferenskartet jeg så på innledningsvis (fig 1). Jeg vil se på hvordan investorer med forskjellig grad av risikoaversjon vil tilpasse seg.

Som sagt er nyttenivå III ikke oppnåelig for investoren. Man må forsøke å tilpasse set på et lavere nyttenivå, men så gunstig som mulig. Investor er bare interessert i effisiens mengden dvs den del av alternativfronten over (μ_p^*, σ_p^*) . Nyttekurvene uttrykker investors subjektive marginale substitusjonsrate mellom forventet avkastning og risiko, og avspeiler grad av risikoaversjon. Alternativfronten avspeiller markedets objektive transformasjonsrate mellom forventet avkastning og risiko. Utifra ordinær velferdsteori vil investor tilpasse seg til et så høyt nyttenivå som mulig, og det skjer i det punkt på alternativfronten hvor en av investors nyttekurver tangerer. I dette punkt har investor tilpasset seg optimalt, og subjektivsubsitusjonsraten er identisk med objektiv transformasjonsrate.

Skal nå se på flere investors tilpasning i samme figur.

figur 7

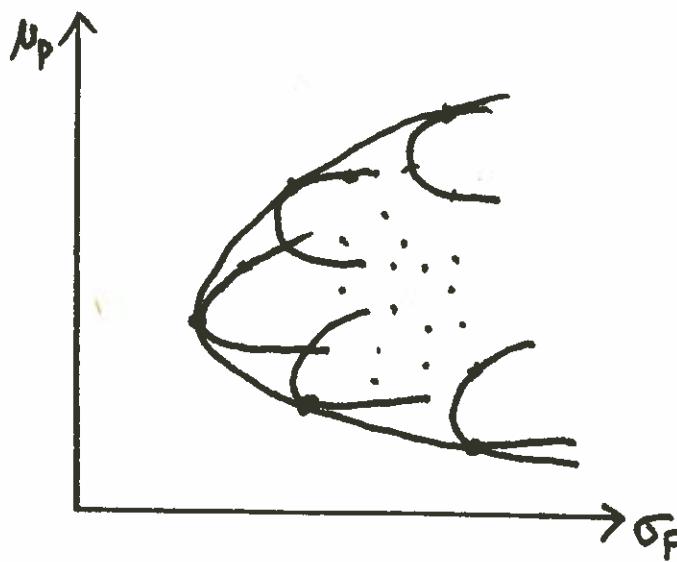
Investor I har lavest grad av risikoaversjon og investor III har høyest grad av risikoaversjon av de tre.

Jeg skal nå utvide analysen til en portefølje av n risiko-objekter.

Tilsvarende som for to risikable objekter vil vi også her finne en alternativfront, men denne omkretser på en alle alternativfronter mellom alle par av risiko-objekt i porteføljen. Dvs alle kombinasjoner mellom to risiko-objekt danner hver sin alternativfront.

Vi finner altså følgende alternativ front.

figur 8

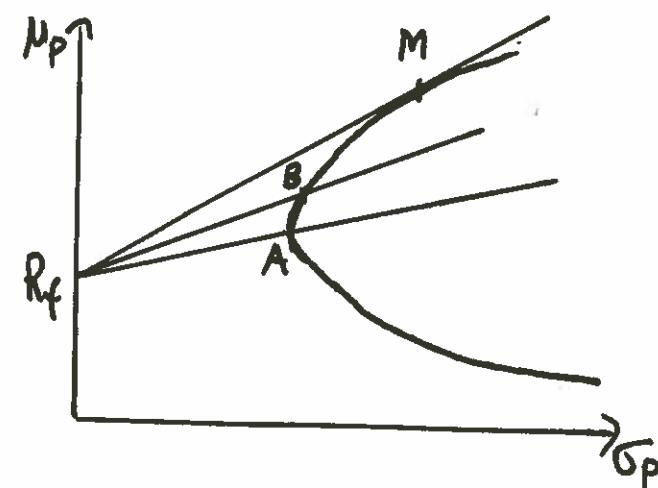

Bare enkelte av porteføljens risiko-objekt vil ligge på alternativfronten, flesteparten vil ligge på innsiden av alternativfronten, og kan da på ingen måte helt forklares av μ , σ i forventning, varians sammenheng. Dette kommer jeg tilbake til.

Hvor på denne nye alternativfronten investor skal tilpasse seg, vil igjen avhenge av hans grad av risikoaversjon. Derimot vil det eksistere en portefølje som er sammensatt av risiko-objekt på en slik måte at risiko-objekt markedet klareres. Mao andelen av hvert risiko-objekt i denne porteføljen er bestemt utifra risiko-objektets likevektspris i forhold til verdien av alle risiko-objekter i likevekt. Denne andelen eller vekten kaller man markedsvedivekten. For å finne denne spesielt sammensatte porteføljen kreves det uten videre et enormt analyseapparat til å estimere alle forventede avkastninger alle spesifikke varianser og alle kovariansuttrykkene for alle risiko-objekt i markedet (porteføljen består av alle risiko-objekt i markedet). Dette er kort og godt en umulig jobb. For å unngå dette problemet innfører jeg et risikofritt investeringsobjekt som pr forutsetning gir investorene retten til å spare eller låne i et perfekt kapitalmarked. Renten er sikker og lik for alle. Det kan lett vises at en portefølje sammensatt av et risikabelt og ett risikofritt investering danner en lineær sammenheng i μ , σ diagrammet. Dette gjelder fortsatt for en portefølje som består av ett risikofritt investeringsobjekt og et risikabelt portefølje.

Mao vi får dannet oss porteføljer som er lineære i σ , μ diagrammet. Dette illustreres i figur 9.

figur 9

Vi ser at det genereres et utallig sett lineære sammenhenger, rettelinjer utifra R_f , som hver er en portefølje bestående av ett risikofritt objekt og porteføljen vi finner der linjen skjærer alternativfronten. Vi vet pr forutsetning at alle investorer har tilgang på samme informasjon om markedet kostnadsfritt og på samme tid, og at alle har samstemte meninger om hvert risiko-objekts avkastning (fordelingene). Av figur 9 ser vi da at av alle mulige porteføljevalg, vil porteføljen mellom risikofritt objekt R_f og porteføljen i M gir en portefølje som dominerer over alle andre porteføljer. Den rette linjen fra R_f gjennom M på alternativfronten gir høyest mulig forventet nytte for enhver investor. Det ser vi ved å tenke oss indifferenskartet i fig 1. Alle investorer vil derfor velge å investere i det risikofrie objekt R_f og porteføljen i M. Før jeg drøfter dette videre vil jeg forklare at porteføljen i M kan ansees som markedsporteføljen. Eller mer presist, hvor kreves for av vi kan kalle portefølje M markedsporteføljen? Dette var jeg såvidt ikke på tidligere. I likevekt i risiko-objektmarkedet vil alle investorer sitte med sine investeringer og være "fornøyde". Det er ikke noe overskuddsettersp. etter risiko-objekter. Prisene vil være justert til de likevektspriser som klarerer markedet. For at portefølje M skal være markedsporteføljen må den være komponert med riktige andeler av hvert risiko-objekt i likevekt. Disse vektene

finnes vi som tidligere nevnt ved forholdet mellom likevektsprisen på risiko-objektet og den samlede verdi av alle risiko-objekt i likevekt. Denne vekten kalles som sagt risiko-objektets markedsverdivekt. Er andelen av hvert risiko-objekt holdt i henhold til sin markedsverdivekt vil portefølje M være markedsporteføljen.

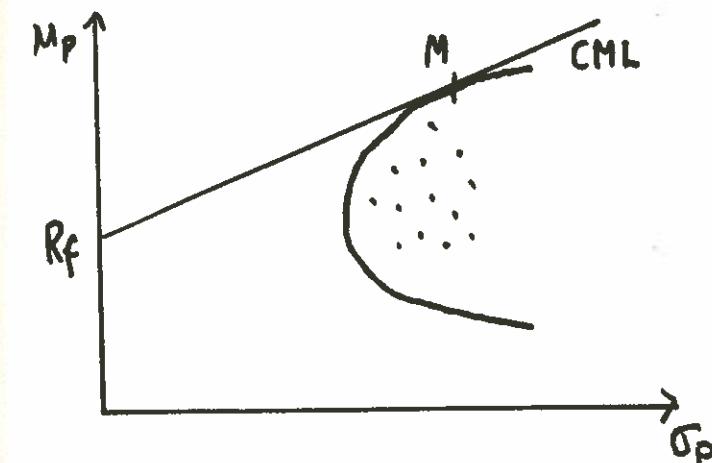
Jeg har nå begrunnet at porteføljen i M kan ansees som markedsporteføljen, hvor alle investorer vil sitte med risiko-objekter vurdert til likevektspris.

Jeg kaller den rette linjen fra R_f gjennom M kapitalmarkedslinjen CML, og den har som vi ser en helning lik:

$$\text{helning} = \frac{E(R_m) - R_f}{\sigma_m}$$

$$\text{CML: } E(R_p) = R_f + \frac{E(R_m) - R_f}{\sigma_m} \sigma_p$$

figur 10

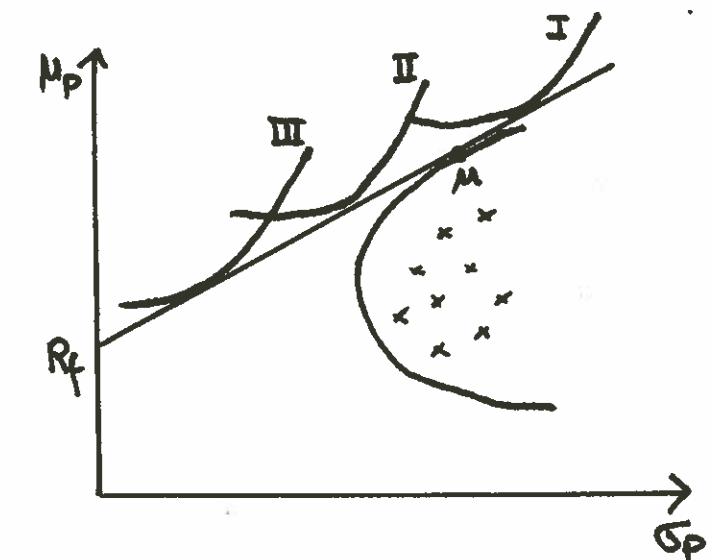

Investorene i økonomien vil nå komponere sin portefølje bare med to objekter:

- (1) Det risikofrie investeringsobjekt
- (2) Markedsporteføljen

Man refererer til dette som "the two fund separation" siden alle investorer i markedet uansett grad av risikoaversjon vil investere i akkurat den samme portefølje. Graden av risikoaversjon antydes av hvordan investor kombinerer bankinnskuddet og markedsporteføljen. Dette illustreres i figur 11.

figur 11

Investor I har lavest grad av risikoaversjon, han ønsker tilogmed å låne i kapitalmarkedet for å investere i markedsporteføljen. Investor III har høyest grad av risikoaversjon, og har plassert omtrent hele sin formue i "bankinnskudd". Ingen investor vil få det værre av å benytte seg av kapitalmarkedet, og mange vil forbedre sin posisjon ved å benytte seg av kapitalmarkedet, dette ser vi lett når vi tenker oss indifferenskartet i forbindelse med fig 11. Nå ser vi tilogmed at indifferenskrullen som ligger utenfor alternativfronten er tilgjengelig, noe jeg påpekte tidligere ikke var mulig. Videre ser vi nå at alle investorens marginale substitusjonsrate mellom forventet avkastning og risiko er lik og at den er identisk med den objektive transformasjonsraten i M. Dette er en meget vesentlig egenskap i investeringssammenheng siden det medfører at ledelsen i et selskap vil ha identiske preferanser med investorene. Dvs bedriftsledelsens handlinger i vurdering av investeringskriterier vil være helt i tråd med hva investorene i selskapet (i markedet) ønsker. Ledelsens strategi blir her ensbetydende med at investorens forventede nyttet av sin "formue" blir maksimert ved periodens slutt.

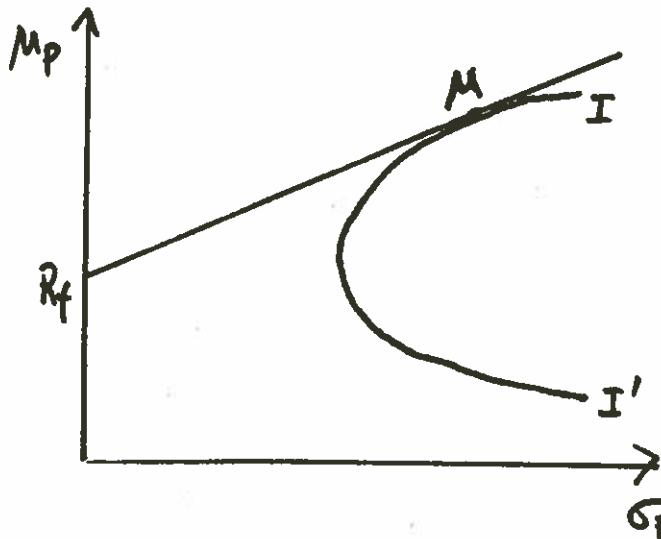
Jeg vil nå drøfte begreper som relevant og irrelevant risiko knyttet til en portefølje av usikre "prosjekter". Ved tilstrekkelig diversifisering vil man fjerne all irrelevant risiko. Mao investor kan eliminere irrelevant

risiko helt gratis ved diversifisering. Derimot vil relevant risiko dvs usikkerhet knyttet til økonomiske forhold være umulig å diversifisere seg vakk fra. Investor vil derfor være villig til "å betale" for, eller vil kreve en kompensasjon for slik risiko. Jeg skal nå snart utlede hvilke krav til avkastning markedet har til ethvert usikkert "prosjekt" og finner en markedspris på nettopp den relevante risikoen. Som jeg var inne på på s. 11 vil ikke lenger μ , σ diagrammet forklare avkastningen på alle mulige risiko-objekt. Jeg skal nå utlede den såkalte CAPM (capital asset pricing model) som nettopp vil forklare alt om avkastningen på ethvert risiko-objekt, også de som ligger inne i alternativfronten og ikke på.

Jeg ønsker nå å kombinere markedsporteføljen med et investeringsprosjekt I. Dette prosjektet er allerede inkludert i markedsporteføljen.

Ser på følgende figur:

figur 12

Porteføljens forventede avkastning,

$$(9) E(R_p) = aE(R_i) + (1-a)E(R_m)$$

Den nye porteføljens standardavvik:

$$(10) \sigma_p = [a^2\sigma_i^2 + (1-a)^2\sigma_m^2 + 2a(1-a)\sigma_{im}]^{1/2}$$

Deriverer $E(R_p)$ mhp a

$$(11) \frac{\partial E(R_p)}{\partial a} = E(R_i) - E(R_m)$$

Deriverer σ_p mhp a

$$(12) \frac{\partial \sigma_p}{\partial a} \Big|_{a=0} = \frac{1}{2} [a^2\sigma_i^2 + (1-a)^2\sigma_m^2 + 2a(1-a)\sigma_{im}]^{1/2} \\ \times (2a\sigma_i^2 - 2a\sigma_m^2 + 2\sigma_m^2 - 4a\sigma_{im})$$

Vi vet at i M vil alle være "fornøyde" slik at det ikke eksisterer noen overskuddsettersp. etter risiko-objekt I. a vil derfor være lik null i M.

$$\frac{\partial \sigma_p}{\partial a} = \frac{\sigma_m^2 - \sigma_{im}}{\sigma_m}$$

helningen på alternativfronten i M:

$$= \frac{E(R_i) - E(R_m)}{\frac{\sigma_m^2 - \sigma_{im}}{\sigma_m}}$$

Vi vet at helningen på CML som tangerer i M er;

$$\frac{E(R_m) - R_f}{\sigma_m}$$

Setter disse to utrykkene lik hverandre:

$$\frac{E(R_m) - R_f}{\sigma_m} = \frac{E(R_i) - E(R_m)}{\frac{\sigma_m^2 - \sigma_{im}}{\sigma_m}}$$

Vi får nå følgende uttrykk som er CAPM.

$$(13) E(R_i) = R_f + \frac{E(R_m) - R_f}{\sigma_m^2} \frac{\sigma_{im}^2}{\sigma_m^2}$$

Dette uttrykket vil være svært behjelplig til å vurdere investeringsprosjekt når våre forutsetninger gjelder.

Uttrykket inneholder hvilket krav markedet vil ha til forventet avkastning på ethvert risikabelt investeringsprosjekt i markedet.

R_f som uttrykker avkastning på det sikre investerings objekt korrigeres for risiko ved uttrykket

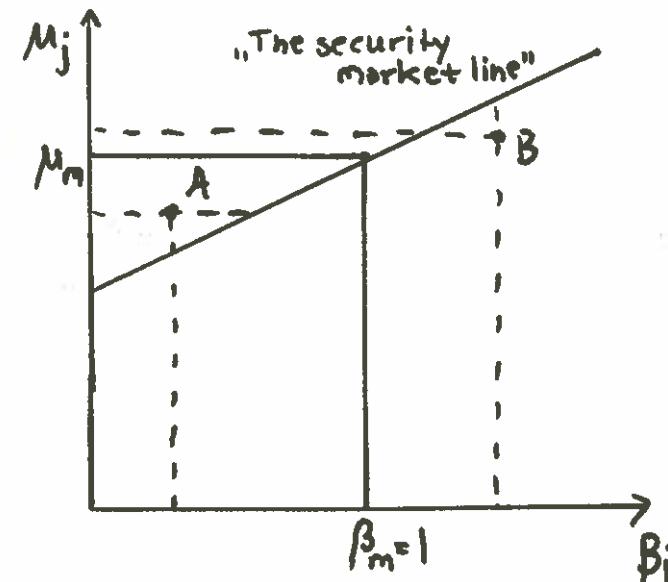
$$\frac{(E(R_m) - R_f)}{\sigma_m^2}$$

Dette uttrykket kan vi kalle risikopremien til prosjekt i. $(E(R_m) - R_f)$ uttrykket markedsprisen

på risiko, og $\frac{\sigma_{im}}{\sigma_m^2} = \beta_i$ uttrykker kvantum

risiko som prosjekt i bidrar med i markedsporteføljen. Fra ved CAPM har vi funnet en markedspris på risiko og relevant risiko som hvert "prosjekt" i markedsporteføljen bidrar med. Jeg har nå funnet en metode til å beskrive avkastningen på ethvert usikkert investeringsobjekt (prosjekt) i markedet. Med de likevektspriser vi finner for alle risiko-objektene vil avkastningen på risiko-objekter helt og holdent forklares ved "the security market line" som er den lineære sammenhengen i CAPM hvor krav til forventet avkastning er en lineær funksjon av det aktuelle prosjekts systematiske risiko nemlig β . Jeg skal illustrere dette i figur 13.

figur 13

Ethvert investeringsprosjekt i vår økonomi kan droftes utifra denne figuren - modellen. Krav til avkastning vil avhenge av hvor mye relevant risiko β_j prosjektet bærer med seg. Investor vil kreve en kompensasjon for risiko utover avkastningen på det sikre objekt R_f lik risikopremien, som var delt inn i en likevektspris på risiko og mengde risiko for det relevante prosjekt.

Ved evaluering av potensielle investeringsprosjekter vil alle prosjekt som faller lang "the security market line" bli akseptert. Investeringsprosjekt som har avkastning lavere enn det den systematiske risiko impliserer vil ikke være av interesse. Prosjekt B ovenfor ser vi har stor

systematisk risiko i forhold til avkastning. Prosjekt A derimot har en avkastning som markedet er villig til å akseptere selv med større risiko. Et selskap som investerer i A, men som har en avkastning på sin egenkapital (her aksjekapitalen) som er høyere enn det prosjektet gir, vil i utgangspunktet vikre noe rart. Bør man investere sine kostbare midler i et prosjekt som isolert sett gir mindre avkastning enn det man må betale, kreve i avkastning på sin egen aksjekapital? Det kan ledelsen gjøre i tråd med markedet, siden prosjektet gir så lav systematisk risiko.

Med den analysen jeg har gått gjennom til nå vil ulike investorer verdsette et usikkert realinvesteringsprosjekt likt. Alle deltakerne i markedet vil kreve samme avkastning, og prosjektets likevektsverdi vil være lik for alle investorer. Analysen bestemmer altså alle likevektspriser for alle risiko-objekt ved periode-start. Alle forventede priser ved periode-slutt er eksogen fordelt.

Beregner likevektsprisen for et risiko-objekt ved periode-start. Finner nåverdien av prosjektet justert for risiko.

Avkastningen kan skrives som forholdet mellom pris ved periode-start og pris ved periode-slutt som er eksogen.

$$R_j = \frac{P_{ji}}{P_{jo}}$$

R_j er endogen siden P_{jo} er endogen og ikke stokastisk.

Vi kan nå skrive uttrykket for CAPM som;

$$(14) E(\frac{P_{ji}}{P_{jo}}) = R_f + \lambda \text{cov}(P_{ji}, R_m)$$

$$\text{hvor } \lambda = \frac{E(R_m) - R_f}{\text{var}(R_m)}$$

løser vi nå dette uttrykket mhp P_{jo} finner vi

$$(15) P_{jo} = \frac{E(P_{ji}) - \lambda \text{cov}(P_{ji}, R_m)}{R_f}$$

P_{jo} uttrykker her som forventet pris ved periode-slutt korrigert for risiko ved $\lambda \text{cov}(P_{ji}, R_m)$, og neddiskont. til periode-start.

Vi kan kalle P_{jo} en slags nåverdi på prosjekt j.

Når vi nå har funnet verdien av prosjekt j ved periode-start, vil denne være lik for alle investorer i markedet uansett syn på risiko.

Relasjon (15) kalles også "the certainty equivalent valuation formula".

Jeg vil tilslutt kort se på hvordan dette kan benyttes til å se på en konkret realinvesterings prosjekt.

I CAPM vil verdiadditivitet gjelde dvs hvis vi kjenner en vektor med vekter for alle risikobjekt innad i et selskap eller i en portefølje, vil summen av de veide forventede avkastninger bli lik forventet avkastning på hele porteføljen, prosjektet. Tilsvarende mht systematisk risiko.

Vi tenker oss nå et marginalt realinvesteringsprosjekt som ikke påvirker markedsprisene slik at markedsporteføljen forblir uendret.

Jeg tenker meg en bondegård. Investerer man i bondegård som et realinvesteringsprosjekt, kan man vurdere nåverdien av alle inntektskildene og utgifter og summere dette til å finne "nåverdien" eller P_{lo} for hele prosjektet. Antar følgende relasjon:

$$(6) \quad P_{lo} = X_k P_{ko} + X_m P_{mo} - X_l P_{lo}$$

hvor X_k = kvantum kjøtt produsert

X_m = kvantum melk produsert

X_l = antall sysselsatte på gården

P_{ko} , P_{mo} , P_{lo} er henholdsvis likevektsprisene på kjøtt, melk og lønn.

Ser først på P_{lo} :

$$P_{lo} = \frac{E(P_{lo}) - \lambda \text{cov}(P_{lo}, R_m)}{R_f}$$

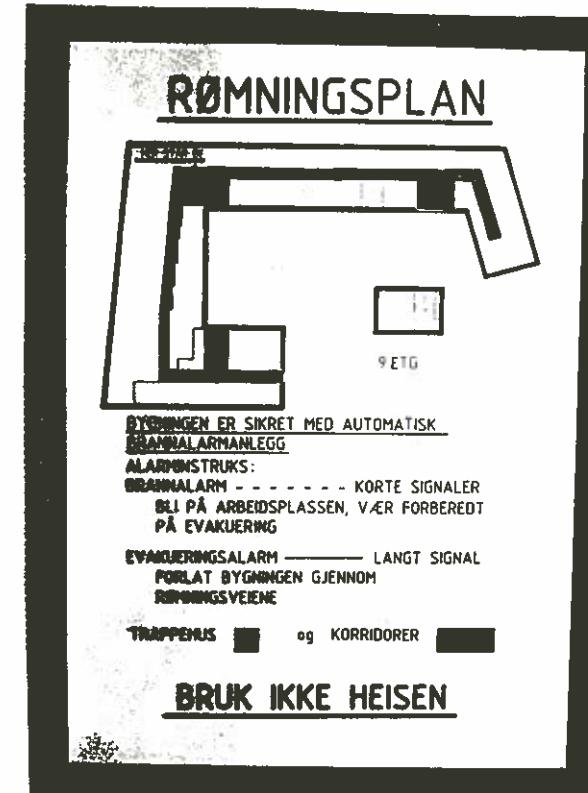
Her vil det være svært viktig å drøfte kovariansen mellom lønn ved periode-slutt og inntjeningen fra andre aktiviteter enn bondegården. Vi ser med en gang at det vil være lønnsomt for ledelsen på bondegården at det er høy positiv korrelasjon mellom lønn ved periode-slutt og markedsporteføljen (inntjening ved andre aktiviteter) uttrykket $\lambda \text{cov}(P_{lo}, R_m)$ blir da stort negativt og prisene

på lønn P_{lo} blir lav. Går det bra med inntjeningen fra andre aktiviteter enn gårdsdrift vil lønna ved periode-slutt være høy også. Går det derimot dårlig med annen inntjening blir lønna ved periode-slutt dertil lav, noe som vil være bra for driften.

Ser vi på en av inntektskildene på gården f.eks kjøttproduksjonen

$$P_{ko} = \frac{E(P_{k1}) - \lambda \text{cov}(P_{k1}, R_m)}{R_f}$$

ser vi at her vil det være optimalt med høy negativ korrelasjon mellom P_{k1} og R_m . Det vil gi uttrykket $-\lambda \text{cov}(P_{k1}, R_m)$ høy positiv verdi og P_{ko} blir dertil stor. Er inntjeningen høy fra annen aktivitet blir fortjenesten fra kjøtsalg lav, omvendt vil lav inntjening fra annen aktivitet bety høy inntjening fra kjøtsalg.

KOMMENTAR

Pensumet i finansteori dekker fire modeller som kan forklare at verdsettingen blir lik. Det er kapitalverdi-modellen (CAPM), opsjonspris-modellen, Arrow-Debreu-modellen med fullstendige markeder for tilstandsbedingede krav, og Ross' lineære arbitrasjepris-teori. Kurset legger liten vekt på de to siste.

Besvarelsen koncentrerer seg utelukkende om den første. Det gis en forholdsvis grundig gjennomgang av CAPM: Forutsetninger, utledning og tolkning, og en rimelig god drøfting av verdsetting av realinvesteringsprosjekter til slutt. Det er ingen store feil eller mangler, men en del mindre feil og uklarheter. Jeg skal kommentere noen av disse.

I innledningen kunne det ha vært presistert klarere hvilken sentral rolle forutsetningen om normalfordelte avkastninger har. Siden summen av normalfordelte variable også er normalfordelt, og siden slike fordelinger helt ut er karakterisert ved forventninger, varianser og kovarianser, vil enhver mulig portefølje også være karakterisert slik. Forventet nytte av en portefølje vil dermed alltid kunne

uttrykkes som funksjon av porteføljens forventning og dens varians. Forøvrig burde besvarelsen definere hva avkastning er, før en begynner å bruke μ og σ som symboler på dennes forventning og varians. Når symbolene X og Y innføres første gang, kalles de "risiko-objekter", men det menes åpenbart avkastningen til to risiko-objekter.

Ved overgangen fra μ, σ^2 -diagram til et μ, σ -diagram tegnes det første gang opp

vertikale asymptoter for hyperbelen. Dette er feil: Asymptotene er skrå, og møtes i et punkt på den horisontale aksen. Forøvrig er utledningen av kurven som viser mulige kombinasjoner av to objekter, akseptabel. Det ville ha vært en fordel også å vise i en figur hvordan kurvens utseende avhenger av korrelasjonskoefisienten mellom de to avkastningene.

Utvidelsen fra to til n risiko-objekter er noenlunde bra. Vi venter ikke at studentene skal vise presist at mulighetsområdet her blir avgrenset av en hyperbel i μ, σ -diagrammet, "frontier portfolio set". Etter fig. 8 heter det nokså ukjart at de fleste objektene "kan da på ingen måte helt forklares av μ, σ ". Heldigvis blir dette klarere lengre ned.

Like før det risikofrie objektet innføres, er det en uklar diskusjon om hvordan en kan beskrive en markedslikevekt uten et slikt objekt. Dette burde ende opp med Black (1972)-versjonen av CAPM. Det er liten grunn til å ha den med her, siden den ikke tas opp i kurset.

Innføringen av det risikofrie objektet er klar og grei. Men omtalen av markedsporteføljen er rotete. Markedsporteføljen burde først ha vært definert som en portefølje med samme verdisammensetning (av de n risikofrie objektene) som markedet totalt. Deretter er det enkelt å begrunne at når etterspørrselen fra hver aktør etter de n objektene har samme verdisammensetning for alle aktører (noe som er riktig påvist i besvarelsen), må denne sammensetningen nødvendigvis bli lik markedsporteføljen.

En detalj om terminologien: Når en har markeder for både et risikofritt objekt (statsobligasjoner, bankinnskudd/utlån) og for risikobare (aksjer), er det ikke rimelig å kalle markedet for det risikofrie objektet for "kapitalmarkedet". Bruk heller "kreditmarkedet" om dette, og "kapitalmarkedet" (eller "-markedene") om det samlede markedet for finansobjekter.

Utledningen av CAPM-likningen er i hovedsak riktig, men kommentarene er noe forvirrende og overflødige. Det er mulig å tegne en hyperbel som beskriver alle mulige lineære kombinasjoner av (i) et hvilket som helst objekt inne i mulighetsområdet (med en andel a) og (ii) et hvilket som helst objekt på "frontier portfolio set" (som også er en hyperbel), f.eks. markedsporteføljen (med andel 1-a). Fig. 12 burde ha vist begge disse hyperblene. Besvarelsen burde begrunne at den lille hyperbelen vil tangere den store i det punktet der $a=0$. Dette har ingenting å gjøre med at "alle er fornøyde når $a=0$ ".

De kritiske kommentarene ovenfor må ikke overskygge at besvarelsen i all hovedsak er solid. Det er f.eks. positivt at den omtaler separasjonens betydning for delegering av, og enighet om, investeringsbeslutninger. Besvarelsen gjør også greitt rede for verdsettingen av realinvesteringer ut fra CAPM, der det helt riktig forutsettes at hvert prosjekt er lite i forhold til markedsporteføljen.

Diderik Lund

KOMMENTARER

EKSAMENSBESVARELSE 2. AVD. fra forrige nummer av Observator.

Dette er en meget god besvarelse. Især er det svart godt på de forholdsvis vanskelige spørsmål i pkt. 3 og 4. Resultatene fra den mer pensumorienterte delen i pkt. 1 og 2 er her utnyttet på en effektiv måte.

Ingen alvorlige innvendinger kan rettes mot denne oppgaven. Av de mindre ting kan først nevnes:

- På side 19 og 20 er det vist at kostnadsfunksjonen er konkav, men dette resultatet er ikke benyttet til å besvare noen spørsmål i oppgaven.

- Virkningen på profitten er ikke drøftet for alle tilfelle under pkt. 2 og 3.

- Forutsetningen $f''_{NN} f''_{KK} - (f''_{NK})^2 > 0$ på side 20 følger av forutsetningene om strengt kvasikonkav produktfunksjon og stigende grensekostnad. Beviset for dette står dog ikke i det skriftlige pensum.

I besvarelsen forekommer noen unøyaktige formuleringer. Nedenfor gjengis disse sammen med de tilhørende retninger:

Eivind Bjøntegård

- side 21: "- profitten redusert med faktoren $(1-t)$ ". Faktoren $(1-t)$ rettes til faktoren t .

- side 21: "Vi ser at rent økonomisk kan nøytral tekn. fremg. tolkes som en endring i produktpris."

Her tilføyes når det gjelder N og K. Samme tilføyelse gjøres i avsnittet nedenfor.

- side 22: "Profitten har økt med faktoren α ."

Rettes til profitten har blitt α -doblet.

- side 22: "Den andre effekten er at endringen, som kan tolkes som en prisnedgang på realkapital, påvirker etterspørselen etter realkapital."

Etterspørselen etter realkapital rettes til etterspørselen etter produksjonsfaktorer.

Til slutt nevnes en skrivefeil på side 20. I uttrykket

$$\underline{\alpha \pi(w, c, P)} = \underline{\alpha X(w, c, P)}$$

$\alpha \pi P$ αc

Her skal venstre side av likhets tegnet rettes til

$$\underline{\alpha^2 \pi(u, c, P)}$$

$\alpha \pi P$

DEN USYNLIGE FOT SPARKER OSS I BAKEN!!

Den 10. og 11. mars i år holdt Nordisk Forening for Politisk Ekonomi (NOPEK) et seminar om bærekraftig utvikling her i Oslo. Konferansen var oppdelt i tre blokker; en del hvor begrepet bærekraftig utvikling skulle definieres, en analysepreget del og en om virkemidler for å oppnå en bærekraftig utvikling. Denne artikkelen vil i hovedsak gå på drøfting om verdsetting av fremtidige generasjoner tilgang til ressurser og eiendomsforhold.

For undertegnede så formålet med seminaret ut til å være å komme et skritt videre i debatten om miljø og økonomisk utvikling. Regjeringen skal snart legge frem en Stortingsmelding om virkemidler i miljø-politikken og hvordan Brundtland-kommisjonens mål om en bærekraftig utvikling kan nås. Tiden må derfor være inne for mindre "preik" og mer handling.

Bærekraftig utvikling

Av denne grunn ble seminarets første del neppe en suksess. Det så ikke ut som det var mulig å komme videre fra Brundtland-kommisjonens definisjon av bærekraftig utvikling som en utnyttelse av ressursene slik at fremtidige generasjoner har like god ressurstilgang som oss.

I miljø-økonomi vil en viktig

problemstilling alltid være verdsettingen av de godene som vi vanligvis forbinder med naturen. For mange varer eksisterer det markeder hvor observerte priser gir uttrykk for betalingsvilligheten for varen. For miljø-goder eksisterer ikke slike priser og problemet ved verdsettingen er todelt. Et problem er standard for kollektive goder; vil vi, ved hjelp av spørreundersøkelser e.l., kunne beregne individenes betalingsvillighet for naturen?

Et annet problem er de eksterne virkningene både mellom ulike generasjoner og mellom individer innenfor en generasjon.

Til problemet kommer også hvem som foretar verdsettingen. Mange vil hevde at vi ikke har noen rett til å bestemme over naturen og sette priser på naturgoder på samme måte som sjokolade. Til dette vil en del økonomer, ha som motargument at

dersom det ikke foretas eksplisitte nytte-kostnadsanalyser av miljø-goder risikerer vi at verdien av naturen ikke blir tatt hensyn til. Jon Strand ved instituttet mente at et tilleggsargument for å bruke økonomiske analyser er at "når vi sier at løven har sin egen rett til å leve, setter vi en pris på dens liv."

Verdsetting

Strand skisserte flere mulige metoder for å beregne verdien av et naturgode. Her kunne ulike verdibegreper komme inn; bruksverdiene er den verdien vi har av å benytte et gode, oppsionsverdiene er verdsettingen knyttet til at et gode er tilgjengelig mens eksistensverdien er å vite at et gode finnes uten at man har planer om selv å benytte godet.

Den direkte metoden for verdsetting av miljøgoder som vanligvis benyttes er konstruksjon av valg mellom ulike goder. Individene blir da spurt om hvor mye de er villige til å betale for at naturen ikke skal forringes. Et eksempel på dette kan være hvor mye mere man vil betale for elektrisitet når fordelen er at en elv vernes.

Den direkte metoden er ofte kritisert fordi spørsmål om betalingsvillighet kan gi insentiver til taktiske svar; man kan oppgi høy betalingsvillighet for et gode når man vet at beløpet ikke må betales.

Mot denne innvendingen hevdes det at det kun er økonomer som tenker slik! Et individ kan tenke som skissert ovenfor. Han vil skjønne at slik vil alle andre også tenke. Resultatet blir derfor at den betalingsvilligheten som beregnes er for høy. Dette har i lang tid vært hevdet av konservative økonomer, blant annet av Nobelprisvinneren for 1986, James M. Buchanan.

Dersom individet ikke er fullt ut rasjonell kan vedkommende tro at andre oppgir sin sanne betalingsvillighet. Da det den enkelte oppgir som betalingsvillighet neppe får betydning for beslutningen, kan individet la være å overdrive egen betalingsvillighet når han har moralske skrupler mot å lyve.

Den indirekte metoden studerer individenes adferd. Denne kan kun gi en nedre grense for hvor mye man er villige for å betale for at et gode skal opprettholdes. Et eksempel på en slik undersøkelse kan være observasjon av hvor mye tid og hvor høye reisekostnader folk har for å besøke et område med uberørt natur.

Et vanlig problem når det gjelder verdsettingen av naturgoder er vurderingen av fremtidige kostnader og inntekter. Et eksempel er usikkerhet, et annet, men relatert spørsmål, er neddiskonteringen og hvilken sats som skal benyttes. Grunnen til at man kan velge å neddiskontere fremtidige inntekter og kostnader utover prisstigning er at de fleste vil mene at en krone i dag er mere verdifull enn en krone imorgen på grunn av at det er en viss sannsynlighet for at man skal dø i inneværende periode.

A neddiskontere inntekter og kostnader for fremtidige generasjoner er noe helt annet, ettersom vi ikke kan si at en krone til oss i dag er mer verdifull enn en krone til neste generasjon. Ikke bare er dette moralsk forkastelig, vi kjenner heller ikke fremtidige generasjoner verdsetting av ulike goder. Dette ble tatt opp av Geir Asheim fra NHH. Innenvor en enkel vekstmodell med natur- og realkapital som innsatsfaktorer studerte han

spørsmålet om vi kan forsvere økt uttak av naturressurser hvis det er slik at bygger opp beholdningen av realkapital. Vi ser her bort fra det paradoksale resultatet at ingen neddiskontering kan gjøre det optimalt aldri å konsumere så lenge grensepunktiviteten av kapital er positiv.

Hva med våre etterkommere?

Spørsmålet kan reises når Brundtland-kommisjonens definisjon av bærekraftig utvikling omskrives til å være en bruk av ressursene slik at fremtidige generasjoner valgmuligheter ikke bli dårligere enn våre. Omdefineringen av begrepet går på de ressursene som er ikke-fornybare, ettersom konstant fremtidig tilgjengelighet av disse ville medført at de aldri kan utvinnes. Vi kan da drøfte de substitusjonsmulighetene som finnes mellom real- og naturkapital i produksjon og avveiningen mellom miljø og andre goder i konsumet. Et marked overlatt til seg selv vil ikke sikre en bærekraftig utvikling.

En hovedgrunn til dette er at vi faktisk verdsetter goder i fremtiden lavere enn et like stort kvantum i dag.

Konklusjonen i Asheims foredrag var at det er stor usikkerhet knyttet til marginale transformasjonsbrøker mellom natur- og realkapital i produksjonen og fremtidige generasjoner avveining mellom konsum av natur og andre goder. Derfor er en poli-

tikk hvor vi kompenserer for et overforbruk av naturgoder med en høy takt i investeringen i realkapital ikke nødvendigvis forenlig med en bærekraftig utvikling.

Felleseie

Et annet aspekt knyttet til miljø og økonomisk utvikling er det som vi så vidt har berørt tidligere; at ressursene ofte er eid i fellesskap. Som kollektive goder kan vi tenke oss alt fra ozon-laget og verdenshavene til beite land for rein på Finnmarksvidda og for kveg i Afrika. En tilnærming til et slikt problem er gjerne spillet Fangenes Dilemma hvor resultatet av at alle handler individuelt rasjonelt er et utfall som ikke er pareto-optimalt. Dette var utgangspunktet for foredraget til Aanund Hylland.

Vi skal se på dette eksemplet fra spillteorien hvor vi antar at to personer/land e.l. eier en ressurs sammen. Vi antar at spillerne har to mulige strategivalg, M(yk) og H(ard). Vi definerer M slik at dersom begge velger denne strategien vil man få et uttak av ressursen som er forenlig med en bærekraftig utvikling. Spillmatrisen for to-personspillet kan illustreres ved figuren nedenfor.

Rangeringen er slik at A er best, deretter B osv. med preferansene til spiller 1 først.

		2
		M H
		M (B,B) (D,A)
1		----- -----
H		(A,D) (C,C)

Figur 1. Spillmatrise for et Fangens Dilemma

Utfallet i dette spillet er den hvor begge velger strategien med en høy kvegbeholdning. Karakteristisk for spillet er at H er en dominant strategi; uansett hva den andre aktøren velger vil det aldri være optimalt for en spiller å velge M. Allikevel vil løsningen hvor begge velger strategien M foretrekkes av spillerne.

Denne egenskapen ved spillet er ofte brukt som forklaringsfaktor for almenningstragedien. Det vises da til at for hver enkelt aktør er det ingen grunn til å ta hensyn til de andre aktørenes valg av kvegbeholdning. En vil aldri komme i den situasjonen at det kan være optimalt for enkeltaktørene å oppføre seg slik at vi får det pareto-optimale utfallet. Dermed blir ressursdegradering en uunngåelig konsekvens av felleseie. Løsningene på dette problemet kan være en overgang til privat eiendomsrett. For ozon-laget er dette klart umulig. Den andre løsningen må derfor være avtaler som sikrer at alle aktørene velger M.

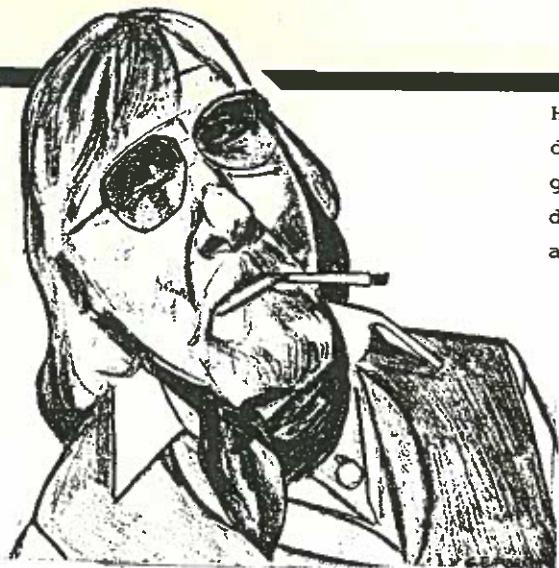
Det var dette som Hylland brukte som eksempel på at det ikke var noen usynlig hånd som ledet oss mot en løsning som var best for alle, men snarere en usynlig fot som sparket oss i baken!

Konklusjoner

Seminaret var et prisverdig forsøk på en tverrfaglig analyse av miljøproblematikken, med hovedvekten på den økonomiske innfallsvinkelen. Det kom ingen politikkforslag ut av debattene, men det var heller ikke formålet. Spesielt analyse- og metodedelen bidro til å trekke diskusjonen noe forbi "de-mange-fagre-ord-stadiet."

Åmund Lunde.

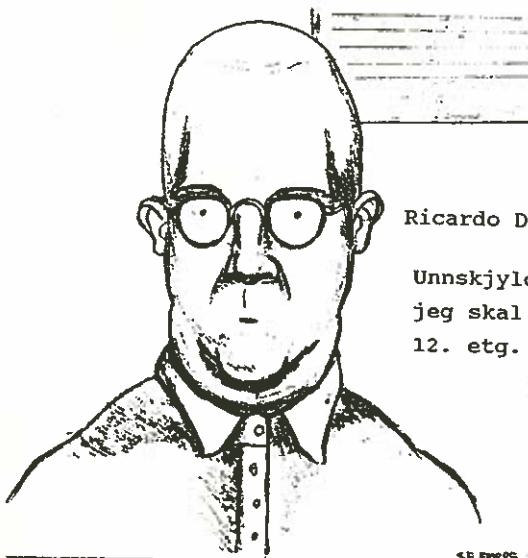
Malle Koene, 47. sem

Hey, beibi, would you like to join me tonight?

Prins Henrik Fehr de van 8. sem.

Jævla dårlig! Stoffet blir overhodet ikke fremmedgjort, i tillegg er han kritisk til modellene.

Ricardo Davidsen, post mortem

Unnskjyld, jeg har ikke tid,
jeg skal lenger opp enn til
12. etg.

Hva syns du om seminarlederen din? Da dette betegnes som graderte opplysninger, valgte deltakerene som vi ser, å være anonyme!!

5 - H E I S E N

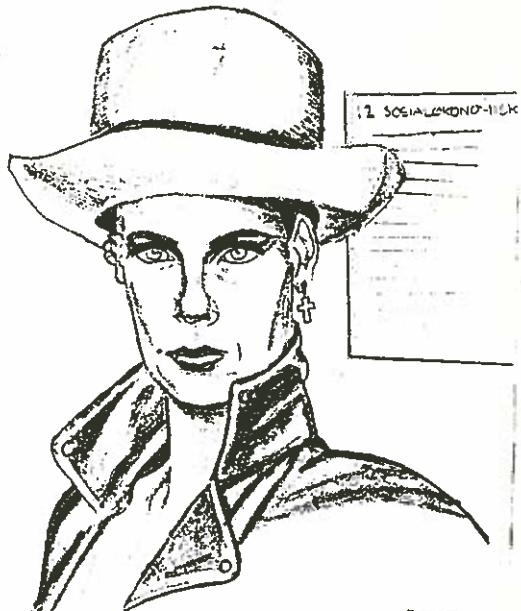
OMISK INSTITUTT

Stina Støm, 1. sem.

Han er sjærerende, myk og DEILIG!!

OG den hovedsaklige grunn til at jeg går her på faget i det hele tatt!!

Olga Tonjedal, 6. sem.

Han bør holde grisepraten for seg sjøl!!!!